

Univerzita Karlova v Praze
Husitská teologická fakulta

Sociálna pedagogika, prezenčná forma štúdia

Výchova detí bez prítomnosti rodiča

Raising children without the presence of parents

Bakalárska práca

Vedúci práce: Mgr. Lenka Chitussiová

Autor: Ivana Kapustová, DiS.

Praha 2015

Pod'akovanie

Touto cestou by som chcela pod'akovať pani Mgr. Lenke Chitussiovej za pomoc, konzultácie a odborné rady pri písaní mojej bakalárskej práce.

Prehlásenie

Prehlasujem, že som absolventskú prácu vypracovala samostatne a všetky použité písomné aj iné informačné zdroje som riadne odcitovala. Som si vedomá, že doslovné kopírovanie cudzích textov v rozsahu väčších než je krátka doslovná citácia je hrubým porušením autorských práv. Súhlasím s prezenčným sprístupnením svojej práce.

V Prahe dňa .....

Ivana Kapustová, DiS. ....

OBSAH

Úvod	1
TEORETICKÁ ČÁST	3
1. Pedagogika.....	3
1.1. Delenie pedagogických disciplín	3
1.1.1. Špeciálna pedagogika:	3
1.1.2. Etopédia.....	4
1.1.3. Logopédia	6
2. Výchova ako špecifická ľudská činnosť	7
2.1. Výchova	7
2.1.1. Ciele výchovy	7
2.1.2. Základné funkcie	8
2.1.3. Podmienky, ktoré ovplyvňujú výchovu jedinca	8
2.1.4. Charakter výchovy.....	8
2.1.5. Vlčie deti	9
3. Typy výchovy	10
3.1. Školská výchova.....	10
3.2. Mimoškolská výchova	11
3.3. Sebavýchova	11
3.4. Rodinná výchova.....	12
3.4.1. Manželstvo a rodičovstvo	12
3.4.2. Znaky rodiny	12
3.4.3. Typy rodiny	13
3.4.4. Funkcie rodiny	14
3.4.5. Klasifikácia rodín z pedagogického hľadiska.....	16
3.4.6. Zanedbávanie starostlivosti o dieťa.....	16
3.4.6.1. Typy zanedbávania	17
3.4.7. Psychická deprivácia:	18
3.5. Náhradná rodinná výchova	18
3.5.1. Zariadenia pre ústavnú a ochrannú výchovu	20
3.5.2. Zverenie do starostlivosti inej fyzickej osoby než rodiča	22
3.5.3. Osvojenie (adopcia).....	22

3.5.4	Pestúnska starostlivosť	24
PRAKTICKÁ ČÁST		27
1.	Nezisková organizácia Alžbetka.....	28
1.1.	Krízové centrum Alžbetka	29
1.1.1.	Môj pohľad na Krízové centrum Alžbetka.....	30
1.2.	Domov na polceste	31
2.	Príbeh – Rodina rómskeho pôvodu.....	33
2.1.	Kazuistika - Martin	34
2.2.	Kazuistika - Ľudmila.....	35
2.3.	Kazuistika - Alžbeta.....	36
2.4.	Kazuistika - Radovan	37
2.5.	Kazuistika - Frederika.....	38
2.6.	Kazuistika - Lukáš.....	39
2.1.1.	Vyhodnotenie kazuistík	40
2.1.2.	Výsledok nedostatočnej výchovy zo strany rodiča u detí:	40
2.1.3.	Môj pohľad	41
3.	Reedukačné centrum Spišský Hrhov - Kazuistika.....	42
4.	Reedukačné centrum Mlynky Biele vody - Kazuistika	43
5.	Česká republika - Špeciálna materská škola ČIMICE.....	44
5.1.	Kazuistika - Jakub	48
6.	Príbeh č.1	49
7.	Príbeh č.2	50
8.	Porovnanie príbehov:.....	51
8.1.	Môj pohľad:.....	51
9.	Kazuistika - Michal.....	52
9.1.	Rozhovor (pološtandardizovaný) Michal – 34 rokov	53
Záver.....		55
Summary		56
Zoznam literatúry		57
Zoznam internetových zdrojov		58

Úvod

Ako tému svojej bakalárskej práce som si vybrala „Výchova detí bez prítomnosti rodiča“. Túto tému som si zvolila z dôvodu záujmu bližšie sa zoznámiť s faktormi, ktoré ovplyvňujú výchovu a tiež z dôvodu sledovania príčin problémového chovania, kde absentuje výchova detí ich biologickými rodičmi.

Cieľom mojej práce bolo zistiť, čo všetko ovplyvňuje výchovu a ako prostredie, v ktorom deti vyrastajú, ovplyvňuje ich ďalší život.

Tejto téme som sa venovala už pri písaní mojej absolventskej práce a keďže ma táto oblasť začala viac zaujímať, chcela som v nej pokračovať aj v mojej bakalárskej práci. Prvýkrát som do kontaktu s problémom výchovy detí prišla počas mojej praxe v Spišskej Novej Vsi, odkiaľ pochádzam, kde sa asociálne správanie prejavovalo najviac u rómskych detí. Rómovia v tomto kraji tvoria veľkú časť populácie, rómske deti tu vyrastajú za veľmi nepriaznivých podmienok, bývajú v rómskych osadách, ktoré si stavajú na nelegálnych miestach, v chatrčiach, bez elektriny, či vody. Chýbajú im základné hygienické návyky, akékoľvek normy slušného správania, materiálne zabezpečenie, akým je ošatenie, prostriedky na uspokojovanie základných životných potrieb, vzdelania a pod. Okrem prostriedkov sa dôraz na vzdelanie nekladie zo strany rodičov. Komunikujú v rómčine, preto majú problémy správne používať materinský jazyk. Rodičia týchto detí sú nezamestnaní, no bohužiaľ o prácu nejavia žiaden záujem. Keďže v týchto rodinách dosť často zlyháva výchova a nekladie sa na ňu žiaden dôraz, ťažko sa dá predísť patologickým javom. Deti nevedia rozlíšiť, čo by mali a čo musia, čo je správne a naopak, čo nie. Žijú tzv. voľným životom, spia kedy chcú spať,edia, kedy chcú jesť. Deti potom vyrastajú samé, bez kontroly, dokonca ich rodičia svojim zlým a nevhodným správaním učia drobnej kriminalite od malička.

Okrem detí z rómskych rodín zlyháva výchova aj v nerómskych rodinách. Ide o rodiny, kde zaznamenávame asociálne správanie zo strany rodiča z dôvodu závislosti na alkohole a drogách, kde sa vyskytuje kriminalita, alebo v rodinách, kde sa stále častejšie objavuje domáce násilie. Výchova upadá aj v rodinách ekonomicky a sociálne slabších, alebo naopak tam, kde rodičia preferujú kariéru, na výchovu detí neprikladajú dôraz.

Svoje pozorovanie som rozdelila do dvoch častí.

V teoretickej časti som sa snažím definovať pojem výchova a všetky faktory, ktoré ju môžu ovplyvniť. Pokračujem špeciálnou pedagogikou a najviac som sa zameriavam hlavne na logopédiu a etopédiu, s ktorou som sa stretávala počas mojej praxe. V ďalšej časti sa venujem typom výchovy ako školská, mimoškolská, sebvýchova a v neposlednom rade rodinná výchova, ako jedna z najdôležitejších. V poslednej časti teórie sledujem zlyhanie už spomínanej rodinnej výchovy a nakoniec náhradnú rodinnú starostlivosť.

V praktickej časti sa venujem zariadeniam, s ktorými som sa mala možnosť zoznámiť počas mojej praxe. V ďalšej časti som spracovala kazuistiky detí, na základe dokumentácií, ktoré mi boli poskytnuté v uvedených zariadeniach. Súčasťou mojej praktickej časti sú aj dva príbehy, kde je otec sám živiiteľom rodiny a matka svoju rodinu a detí opustila. V závere praktickej časti je kazuistika a rozhovor s mužom, ktorý vyrastal v detskom domove a dnes už má svoju vlastnú rodinu.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Pedagogika

- Náuka o osobnostnom a sociálnom rozvoji detí, mládeže a dospelých.
- Skúma výchovu a vzdelávanie ako zámernú, cieľavedomú činnosť, jej vývoj, podstatu a štruktúru.
- Skúma výchovný proces ako jeden z najvýznamnejších spoločenských javov.
- Pochádza od slova paidagós z antického Grécka
  - ✓ Paidós - dieťa
  - ✓ Gogo - zn. sprevádzať, pomáhať (vzniklo podľa vzdelaného otroka, ktorý sa staral o deti, sprevádzal ich do školy a pomáhal im)

1.1. Delenie pedagogických disciplín

- Všeobecná pedagogika,
- Všeobecná didaktika,
- Teória výchovy,
- Metodika,
- Náuka o školských normách a predpisoch,
- Dejiny pedagogiky,
- Sociálna pedagogika,
- Špeciálna pedagogika.

1.1.1. Špeciálna pedagogika:

- Veda, ktorá sa zaoberá výchovou a vzdelávaním detí, mládeže a dospelých so špeciálnymi vzdelávacími problémami.
- Cieľom špeciálnej pedagogiky je vychovávať a vzdelávať jedincov so špeciálnymi potrebami, z dôvodu vyrovnania sa so svojím postihom, či najefektívnejším zapadnutím do spoločnosti.¹

---

¹ VORLÍČEK, Chrudoš. *Úvod do pedagogiky*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2000. ISBN 80-86022-79-X.

- Delí sa na:
  - ✓ Psychopédia:
Výchova detí, mládeže a dospelých s mentálnym postihnutím a psychickými poruchami
  - ✓ Somatopédia:
Výchova detí, mládeže a dospelých s telesným postihnutím
  - ✓ Surdopédia:
Výchova detí, mládeže a dospelých so sluchovým postihnutím
  - ✓ Oftalmopédia:
Výchova detí, mládeže a dospelých so zrakovým postihnutím

Keďže som sa s etopédiou a logopédiou stretávala najčastejšie počas mojej praxe, sú súčasťou aj mojej bakalárskej práce.

1.1.2. Etopédia

- Vedná disciplína, ktorá sa zaoberá formami výchovy a vzdelávania osôb s poruchami chovania.
- Je rozdiel medzi poruchami správania a správaním v norme. Formy spoločenského chovania určuje spoločnosť.
- U foriem správania rozoznávame tri stupne:
  - 1. Disociálne správanie**
    - ✓ Považuje sa za nespoločenské, ale nie je tak závažné
    - ✓ Je to skôr vývojová porucha osobnosti
    - ✓ Správanie jedinca, ktoré sa vedome odlišuje od spoločenských noriem
    - ✓ Často sú to len zlozvyky či neposlušnosť, ktoré sa dajú napraviť
    - ✓ Patrí sem napr. pravidelná nedochvilnosť, ale aj nevhodné ošatenie, nevhodné správanie k ľuďom, tykanie neznámym ľuďom ..
  - 2. Asociálne správanie**
    - ✓ Považuje sa za závažnejšie, pretože jedinec koná vedome a dlhodobo
    - ✓ Správanie jedinca, ktorý porušuje spoločenské normy chovania, napriek tomu, že ich ovláda
    - ✓ Jedinec sa chce odlišovať od spoločnosti a berie to ako výhodu

- ✓ Patrí sem napr. záškoláctvo, prvé príznaky agresie, privlastňovanie si cudzích vecí, únik od akejkoľvek zodpovednosti

3. Antisociálne chovanie

- ✓ Najnebezpečnejšie protispoločenské správanie jedinca
- ✓ Chovanie jedinca, ktorý vedome, dlhodobo a hlavne s úmyslom porušuje všetky právne normy
- ✓ Za takéto správanie by mal byť jedinec už trestne stíhaný
- ✓ Patria sem napr. krádeže, vraždy, obmedzovanie ľudskej slobody

Sociálne patologické javy, ktoré môžu zapôsobiť na správanie jedinca negatívne:

➤ TV a médiá

Televízia a iné masmédiá sú v dnešnej dobe dostupné aj deťom. Dieťa môže okrem iného vidieť v televízii veľa agresivity, ubližovania, týrania. Napriek tomu, že niektoré relácie, ktoré o tom hovoria, by sa mali veci vysielat' v období nočného pokoja, teda od 22.00 h. Sú tu však filmy, kde sa dieťa ku agresivite alebo týranu dostane ľahko.

➤ Reklamy

Hovoríme o detskom jednoduchom vnímaní reklamy „všetko je možné, všetko je pekné, všetko je ľahké“ a tiež zvýšený záujem detí o predmety z reklám (hračky, sladkosti, ...)

➤ PC - internet, hry

Medzi najväčšie koníčky detí patria aj hry, či internet . Časté ubližovania je možné pozorovať aj tam. Najčastejšie sú to hry, kde sa vždy bojuje, ubližuje, či zabíja.

➤ Rodičia - vzťahy v rodine

Výchova je dôležitou súčasťou vývoja dieťaťa. Dôležitý je hlavne vzor, aký rodina svojmu dieťaťu dáva. Aj v tu sa však vyskytuje fyzické, či psychické násilie, často aj týranie. Viac nepríjemností môžu zapríčiniť aj fyzické trestanie dieťaťa.

➤ Rovesníci

tzv. partie, či jednotlivci, ktoré môžu vplývať na vývoj dieťaťa a jeho správanie negatívne. Ide o vzor, či tendenciu prispôbiť sa, podobať sa.

1.1.3. Logopédia

- je odvetvie, ktoré spadá do špeciálnej pedagogiky.
- je vedná disciplína, ktorá sa zaoberá poruchami komunikácie detí a dospelých.
- Pochádza zo dvoch slov: Logos- slovo, paidea- výchova

Narušená schopnosť komunikácie:

hovorená reč, grafická forma, mimoverbálne prostriedky, netradičné komunikatívne kanály, narušená výslovnosť, zvuk, stránka, nedostatok slovnej zásoby, neschopnosť porozumieť významu slov, zlá gramatika a stavba viet,..

Poruchy komunikácie mohli vzniknúť v prenatálnom, perinatálnom či postnatálnom období.

Vady reči:

- ✓ Centrálné vady a poruchy
Např. afázie, breptavosť, koktavosť,..
- ✓ Neurotické vady a poruchy
Např. mutizmus, efektívny mutizmus, surdomutizmus,..
- ✓ Vady hovoridiel
Např. huhňavosť, palatolálie,..
- ✓ Poruchy artikulácie
Např. dyslálie, dysartrie
- ✓ Poruchy hlasu
Např. Chrapivosť, mutácia,..
- ✓ Symptomatické vady a poruchy
Spôsobené iným primárnym postihnutím(např. nedoslýchavosť,..)

Pre jedincov s poruchami komunikácie existujú rôzne formy komunikácie:

- ✓ Gestikulácia, pantonimické vyjadrenie
- ✓ Znakový jazyk nepočujúcich
- ✓ Piktogramy
- ✓ Obrázkové písmo
- ✓ Dotykové dorozumovacie systémy

V spoločnosti sú problémy reči väčšinou tolerované, ale ak je vada reči ťažšia môže sa stať, že jedinec bude frustrovaný, pociťovať neúspech, či ťažšie upokojuvať svoje sociálne potreby.

2. Výchova ako špecifická ľudská činnosť

Osobnosť človeka počas vývoja ovplyvňujú tieto faktory:

- Prostredie
- Dedičnosť
- Výchova

Prostredie

Všetky vonkajšie vplyvy širšieho spoločenského prostredia, ktoré môžu ovplyvniť osobnosť človeka počas jeho vývoja.

Dedičnosť

Sú to biologické vlastnosti. Všetky schopnosti, zručnosti či postoje zdedené podľa svojich predkov.

Výchova

Každý jedinec je vychovateľný. Miera výchovy závisí od jedinca, rodinného prostredia a od spoločenských faktorov.

2.1. Výchova

- Je zámerné a cieľavedomé pôsobenie, ktoré sa prejavuje formovaním osobnosti človeka.
- Je to hlavná zložka procesu socializácie.
- Špecifická ľudská činnosť, ktorá má adaptačný charakter.
- Je to činnosť dlhodobá, trvá celý život a počas života sa často mení.
- Výchova sprostredkováva určité schopnosti, zručnosti, postoje, ktoré sú v spoločnosti považované za veľmi dôležité.

2.1.1. Ciele výchovy

- Spoločenská predstava niečoho, čo sa má vo výchovnej činnosti za pomoci výchovných cieľov dosiahnuť

- Rozvoj osobnosti, na ktorý je potrebné človeka pripraviť
- Spôsoby, ktorými sa na človeka formulujú nároky
- Formulovanie výchovných cieľov je dlhý a zložitý proces

Výchovné ciele sú dané spoločensky, podieľa sa na nich história, historický vývoj, spoločensko-ekonomický systém, národné tradície, mravy a kultúra.

2.1.2. Základné funkcie

- Individuálna - Človek sa rozvíja v rámci svojej prirodzenosti.
- Sociálna – Výchova pripravuje človeka na adaptáciu sa do spoločnosti.

2.1.3. Podmienky, ktoré ovplyvňujú výchovu jedinca

1. Vnútorne

- ✓ Psychický a fyzický stav človeka
- ✓ Vlastnosti človeka
- ✓ Dedičnosť
- ✓ Biorytmus
- ✓ Zájmy
- ✓ Motivácia
- ✓ Hodnoty

2. Vonkajšie

- ✓ Makroprostredie – škola, príroda, spoločenská etika, medzil'udské vzťahy, úroveň spoločenského rozvoja
- ✓ Mikroprostredie – rodina, rodinné vzťahy, kultúra rodiny, bývanie

2.1.4. Charakter výchovy

- Adaptačný:
  - ✓ Výchova sa sústreďuje na potreby súčasnosti a ľahšie zapadnutie do spoločnosti.
- Anticipačný:
  - ✓ Výchova človeka do budúcnosti. Naučiť určité vedomosti, zručnosti a schopnosti dôležité pre spoločnosť.

➤ Permanentný:

- ✓ Celoživotná výchova človeka a rozvíjanie etických, mravných, estetických, rozumových zložiek .

Najväčší vplyv na osobnosť človeka má rodina a ďalšie inštitúcie. Medzi ne patrí aj škola.

Je dôležité, aby vychovávateľ vytvoril priaznivé podmienky pre jedinca a dodržiaval:

- ✓ Úprimnosť a pravdovravnosť k jedincovi
- ✓ Načúvať a porozumieť
- ✓ Rešpektovať a pochopiť
- ✓ Uznanie pocitov
- ✓ Vcítienia sa – empatia

2.1.5. Vlčie deti

Deti, ktoré žijú v extrémnych podmienkach na život. Sú bez akéhokoľvek kontaktu so spoločenským životom, mimo civilizácie. Nie sú im uspokojené základné životné potreby, nevedia chodiť, rozprávať, dorozumievajú sa posunkami, často nepoznajú ani základné predmety ako kefku na zuby, chýba akékoľvek výchova.

3. Typy výchovy

3.1.Školská výchova

Najdôležitejšie výchovno-vzdelávacie zariadenie je škola, ktorá plní dôležitú funkciu vo výchove dieťaťa.

Rozlišujeme tieto typy škôl:

- Základná
- Stredná škola a stredné odborné učilišťa
- Gymnázia
- Vyššie odborné školy
- Vysoké školy

Ďalšie typy škôl sú zvláštne školy:

- Špeciálna
- Osobitná
- Alternatívna

Formy školskej výchovy:

- Výchova počas vyučovania
- Výchova mimo vyučovania
- Pôsobenie na základe školského prostredia

Počas vyučovania má škola tri základné dokumenty:

- Študijný profil
- Učebný plán
- Učebné osnovy

Výchova a vzdelávanie v školách sa vykonáva podľa vzdelávacích programov:

1. Štátny vzdelávací program:

Je povinný dokument pre všetky typy škôl. Sú v ňom stanovené ciele, kompetencie a obsah vzdelávania, ktoré má škola dodržiavať. Ciele sú postavené podľa rozvoja a spôsobilosti žiakov v školách. Vydáva ho Ministerstvo školstva.

2. Školský vzdelávací program:

Každá škola má svoj vlastný školský vzdelávací program. Ten naopak od Štátneho vzdelávacieho programu si určuje sama konkrétna škola na základe štátom určeného Štátneho vzdelávacieho programu.²

3.2. Mimoškolská výchova

Výchova mimo vyučovania pomocou rôznych zariadení má na starosti hlavne efektívne využitie voľného času detí a mládeže.

Zariadenia poskytujúce tieto služby:

- ✓ Školské družiny
- ✓ Školské kluby
- ✓ Strediská pre voľný čas detí a mládeže
- ✓ Domovy mládeže
- ✓ Základné umelecké školy
- ✓ Jazykové školy
- ✓ ale aj ďalšie ....

3.3. Sebavýchova

- Výchova seba samého, kedy sa stotožní rola vychovávateľa s vychovávaným.
- Vychovaný sa stáva sám sebe vychovávateľom (ide o sebazdokonaľovanie).
- V rámci sebavýchovy sme schopní hodnotiť svoje vlastné správanie a porovnávať ho s iným, ktorý považujeme za svoj vzor.
- Opiera sa o ďalšie schopnosti napr. sebauvedomovania (uvedomovanie si svojho „ja“), sebaopoznanie (uvedomenie si svojich kladov, ale aj nedostatkov), či sebakritika.

Vzťah medzi výchovou a sebavýchovou - každá výchova sa považuje za sebavýchovu preto, že vychovávaný jedinec reguluje výchovné vplyvy z vonka.

---

² Štátny pedagogický ústav. [online]. [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: <http://www.statpedu.sk/sk/Aktuality.alej>

3.4. Rodinná výchova

Príchodom na svet sa pre človeka stáva najdôležitejším miestom práve rodina. Preto sú pre človeka najdôležitejší práve najbližší, ktorí ho obklopujú, učia ho prvé kroky, základné činnosti, chránia ho pred všetkými nebezpečenstvami, venujú mu všetok svoj čas a energiu, aby z jedinca vychovali riadneho člena spoločnosti. Medzi najbližších členov rodiny patria rodičia, súrodenci a ďalší príbuzní. Nie všetky deti sa narodia do optimálnych podmienok. V rodine kde vládnu optimálne podmienky pre život dieťaťa vládne porozumenie, pokoj a láska. Upokojujú sa základné psychické potreby a to pocit bezpečia, či istoty.

3.4.1. Manželstvo a rodičovstvo

Manželstvo – právne spojenie muža a ženy, ktorý je spoločensky prijímané a dá sa zrušiť len rozvodom. Existujú aj výnimky.

Typy manželstiev:

- Monogamie – jeden muž a jedna žena
- Polygamie – jeden muž má viac žien
- Polyandrie – jedna žena má viac mužov

Manželstvo podľa toho, kde manželia musia bývať:

- Matrilokálne manželstvo – prikazuje žiť u rodičov manželky
- Patrilokálne manželstvo – prikazuje žiť u rodičov muža
- Neolokálne manželstvo – nie je určené miesto kde majú žiť

Rodičovstvo - Narodením prvého dieťaťa sa stáva z manželstva muža a ženy rodina.

3.4.2. Znaký rodiny

- V rodine sa pracuje hlavne na výchove každého jedinca
- Vytvárajú sa spoločné návyky, zvyky, postoje
- V rodine by mali byť určené pravidlá a povinnosti každého jedinca
- Rodina je súhrn pravidiel správania sa

- Plní základné životné funkcie (biologicko-reprodukčnú, ekonomickú, sociálno-výchovnú a emocionálnu)
- Členovia rodiny sú spojení príbuzenskými vzťahmi (manželstvo, rodičovstvo, súrodenecké vzťahy ..)
- Členovia rodiny by si mali navzájom pomáhať, podporovať sa
- Rodičia sa starajú o výchovu, výživu a ošatenie svojich detí
- V rodine by mala fungovať tolerancia, úprimnosť, porozumenie, ohľaduplnosť, zodpovednosť..³

3.4.3. Typy rodiny

Podľa Evy Stodulkovej a Elišky Zapletalovej (Beroun; 2001) rozlišujeme tieto typy rodiny:

1. Z hľadiska veľkosti

- Rozšírená – v rodine nežijú len rodičia a ich deti, ale aj ďalší príbuzní. (napr. prarodičia, tety, strýkovia a ďalší..) Títo širší členovia patria do rodiny, pretože spolu žijú a sú v pravidelnom kontakte.
- Moderná rodina – rodina, ktorú tvoria dve generácie – rodičia a deti plnoleté, ale aj maloleté.
- Viacgeneračná rodina – rodina, kde žijú rodičia, prarodičia a ich deti.

2. Z hľadiska úplnosti

- Úplná – v rodine spoločne žijú rodičia aj ich deti. Dnešná moderná doba je špecifická tým, že úplná rodina je menej preferovaná, z rôznych dôvodov (existenčných, finančných, a pod.)
- Neúplná - v neúplnej rodine chýba jeden z rodičov.

Dôvody:

- Najčastejším dôvodom je rozchod rodičov z dôvodu neporozumenia, vyznávania a dodržiavania odlišných princípov a hodnôt. Rastie počet rozvodov i znovu uzavretých manželstiev.
- Úmrtie jedného rodiča, dieťa sa tak stáva polosiroťou.
- V súčasnosti sa zvyšuje počet osamelých matiek.

---

³ STODŮLKOVÁ, Eva a Eliška ZAPLETALOVÁ. *Pedagogika pro střední školy*. Beroun: Machart, 2011. ISBN 978-80-87517-22-2

To, že je rodina neúplná nemusí značiť, že toto prostredie je pre dieťa a jeho výchovu nevyhovujúce. Aj neúplná rodina môže dieťaťu uspokojiť všetky jeho základné potreby pre život.

- Skryto neúplná - v rodine žijú obaja rodičia, ale jeden z rodičov si neplní svoje rodičovské povinnosti, v starostlivosti o deti, chod domácnosti, či fungovanie rodiny je skôr pasívny.
- Dvoj kariérna - tento typ rodiny je dosť častý v rodine tzv. workoholikov, kde za rodičov všetky rodičovské povinnosti preberá cudzia osoba, ktorá je mimo rodinného príslušenstva. Najčastejšie sú to gazdiné, príp. vychovávateľky, ktoré sa o deti starajú, vychovávajú ich (rodičia môžu stratiť u detí rešpekt či autoritu)

3. Z hľadiska vývoja

- Rodina orientačná – primárna rodina, do ktorej sa jedinec narodí a rodina mu pomáha orientovať sa v živote.
- Rodina rozmnožujúca – sekundárna rodina, kde sa od detí rodičov očakáva potomstvo.
- Rodina druhotne vzniknutá – v rodine sa po rozpade manželstva uzatvára nový sobáš a tak rodinu tvoria deti aj vlastné aj nevlastné.

Nové typy rodinných vzťahov:

- ✓ Nemanželské spolužitie – najčastejšie spolužitie partnerov v dnešnej dobe, bez sobáša.. Obaja rodičia majú na dieťa rovnaký nárok, rovnako sa oňho starajú, vychovávajú, pomáhajú mu orientovať sa v živote.
- ✓ Zosobášené nespolužitie – rodičia sú naopak zosobášení, ale nežijú spolu v jednej domácnosti. Ak majú spolu dieťa, charakteristickou je striedavá starostlivosť.

3.4.4. Funkcie rodiny

Rodina sa v histórii neustále vyvíjala a stále sa bude vyvíjať. Základné funkcie rodiny ale ostávajú.

Podľa Evy Stodulkovej a Elišky Zapletalovej (Beroun; 2001) rozlišujeme tieto funkcie rodiny:

1. Výchovná
  - ✓ Najdôležitejšia funkcia, kde sa rieši výchova a vzdelávanie jedinca
2. Biologicko-reprodukčná
  - ✓ Uspokojenie základných životných potrieb jedincov, biologický vývoj a fungujúci sexuálny vzťah medzi rodičmi detí.
3. Sociálno-kultivačná
  - Začlenenie jedinca do spoločnosti. Učenie pravidiel a povinností, postupov, ako sa adaptovať do spoločenského života.
4. Ekonomická
  - Spoločné hospodárenie rodiny. Hmotné zabezpečenie potrieb rodiny, ale aj jedincov samých.
5. Emocionálna a ochranná
  - Poskytovanie pocitu istoty a bezpečia. Pomáhať nájsť deťom správnu cestu, ukázať im čo je dobré a naučiť vážiť si jeden druhého, ochraňovať, pomáhať pri rozhodovaní, pri riešení životných problémov.

Vedľajšie funkcie:

1. Rekreačná
  - Členovia rodiny spolu trávajú voľný čas, odpočívajú. Vykonávajú spoločné aktivity, napr. dovolenka rodinných príslušníkov, výlety, ...
2. Záujmová
  - Rodina spolu vykonáva aktivity zamerané na záujmy, napr. šport, kultúra.
3. Morálna
  - Životný štýl rodiny.

3.4.5. Klasifikácia rodín z pedagogického hľadiska

1. Harmonická rodina – v rodine sú uspokojené všetky základné potreby členov rodiny, deťom sa venuje dostatok pozornosti, kvalitná starostlivosť, prejavuje sa o nich záujem a všetko sa rieši bez problémov. Členovia rodiny si navzájom pomáhajú, majú zmysel pre porozumenie a pochopenie.
2. Konsolidovaná rodina – v rodine sú uspokojené všetky základné potreby členov rodiny, navonok pôsobí dobrým dojmom, ale môže sa objavovať v rodine chlad zo strany rodičov k deťom, alebo aj hádky.
3. Problémová (dysfunkčná) rodina – v rodine sa neplnia niektoré zo základných životných funkcií človeka. Väčšinou to sú rodiny, pred rozvodom, kde je situácia nedoriešená a napätie stúpa. Neposkytuje sa dostatočná pozornosť deťom, nedáva sa im dostatočná láska a porozumenie.
4. Afunkčná (nefunkčná) rodina – v tejto rodine sa nedodržiavajú žiadne životné potreby u členov rodiny. Najčastejšie je to zo strany rodičov, ktorý nevedia svoj problém vyriešiť, často si ho nedokážu priznať. Najčastejšie je to v rodinách alkoholikov, narkomanov, či duševne chorých ľudí. Dochádza tu k zanedbaniu starostlivosti a výchovy detí, čo je najhoršie aj k psychickému, fyzickému či sexuálnemu týraniu detí a ohrozeniu života dieťaťa.⁴

3.4.6. Zanedbávanie starostlivosti o dieťa

Pojem zanedbávanie je súčasťou týraného, zneužívaného a zanedbávaného dieťaťa – CAN (child Abuse and Neglect). Je to najčastejšia forma zlého zachádzania s deťmi v rodinách.⁵

Zanedbávanie sa prejavuje nedostatočnou starostlivosťou rodičov o dieťa a jeho následky väčšinou dokáže zistiť až profesionál, ktorý sa so zanedbaním jedincom dostane do blízkeho kontaktu. Môže to byť učiteľ/učiteľka, doktor, zdravotná sestra, ale aj sociálny pracovník atd.

---

⁴ STODŮLKOVÁ, Eva a Eliška ZAPLETALOVÁ. *Pedagogika pro střední školy*. Beroun: Machart, 2011. ISBN 978-80-87517-22-2.

⁵ BECHYŇOVÁ, Viera a Marta KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny*. Praha, 2008. ISBN 978-80-7367-392-5.

3.4.6.1. Typy zanedbávania

1. Fyzické

- Pravidelné telesné ubližovanie zo strany rodiča deťom, trestanie v podobe úderov, neskôr môže dôjsť k ublíženiu na zdraví, či dokonca až smrti.
- Najčastejšie formy fyzického ubližovania sú: bitie rukou, či inými nástrojmi, ťahanie a vytrhovacie vlasov, kopanie, ťahanie za uši, zväzovanie a pripútanie k stoličke, silné trasenie, dusenie, škrabanie, bodné pichnutie nožom ale aj iným ostrým predmetom, oparenie horúcou vodou.

2. Psychické

- Psychické týranie skoro v každom prípade sprevádza aj iné týranie, napr. fyzické či sexuálne.
- Tento typ zanedbávania, aj keď na prvý pohľad nevyzerá tak závažne, môže tak isto ako aj ostatné prinášať katastrofické následky.
- Zanedbáva sa tu emočná stránka dieťaťa, môže mať silný dopad na jeho vývoj, narušenie psychiky, sebahodnotenia, rozvíjanie spoločenských vzťahov.
- Najčastejšie formy psychického ubližovania sú: nadávky, ponižovanie, zosmiešňovanie, vyhrážky, opovrhovanie, odmietanie dieťaťa, citová deprivácia, citové vydieranie, porovnávanie, neprimerané zadávanie úloh.

3. Sexuálne

- Za sexuálne zneužívanie sa považuje akékoľvek vystavenie dieťaťa sexuálnemu kontaktu alebo správaniu, ktorého cieľom je navodenie vzrušenia alebo uspokojenia sexuálnych potrieb zneužívateľa.
- Najčastejšie je to dospelá osoba, často člen rodiny, ktorého dieťa pozná.

4. Ohrozujúce prostredie

- Ak sa v blízkosti dieťaťa objavuje závislosť rodiča, závažné ochorenie rodiča, domáce násilie, či iné.

5. Zanedbávanie

- ✓ Nedostatočné uspokojovanie základných životných potrieb dieťaťa.

6. Rozvodové spory o dieťa

- ✓ Psychického týranie dieťaťa pred, počas alebo po rozvode rodičov.

7. Vracanie sa k traume, ktorú dieťa prežilo

- ✓ Napr. lekárske vyšetrenia, vypočúvanie, ponižovanie, ...

Ďalšie typy zanedbávania:

- ✓ Zanedbávanie výživy, ošatenia, hygieny, bývania, zdravotnej starostlivosti, vzdelania, emočné a citové zanedbávanie, zanedbávania bezpečnosti.
- ✓ Je dôležité zistiť, či tieto typy zanedbávania vznikajú na základe sociálnych problémov v rodine, alebo je zanedbávanie zámerné.⁶

3.4.7. Psychická deprivácia:

Je dôležité určiť rozdiel, či dieťa ktoré je zanedbávané, je zanedbané kvôli dlhodobým problémom sociálneho prostredia, v ktorom sa jedinec nachádza, tzn. že ma jedinec so svojimi rodičmi pevne stanovené citové vzťahy, ale je ohrozený nedostatočným impulzom ku zdravému psychickému a fyzickému stavu jedinca, alebo chýba tu citová stránka a je potreba pracovať na vzťahu rodič - dieťa.

Zanedbávanie trvá dlhodobo a ovplyvňuje ju veľké množstvo faktorov. Riziká môžu vzniknúť zo strany:

- ✓ Rodiča (napr. ktorý bol v minulosti týraný, trestne stíhaný, duševne chorý, ...)
- ✓ Detí (napr. s mentálnym postihom, deti menej komunikatívne, tiché, duševne choré)
- ✓ Prostredia (napr. sociálna izolácia, chudoba, ...) ⁷

3.5. Náhradná rodinná výchova

Náhradná rodinná starostlivosť je výchovná starostlivosť, ktorá funguje pre opustené deti alebo deti, ktoré z rôznych príčin nemôžu vyrastať v biologických rodinách.

Príčiny môžu byť:

- Ochorenie rodičov
- Nezájem zo strany rodiča sa o dieťa postarať
- Ak je rodič nesvojprávny alebo vo väzbe
- Pri zanedbávaní základných životných potrieb dieťaťa

V týchto prípadoch môže súd navrhnúť jednu z foriem náhradnej rodinnej starostlivosti.

⁶ Dětské krizové centrum. [online]. [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: <http://www.ditekrize.cz/>

⁷ BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny*. Praha, 2008. ISBN 978-80-7367-392-5.

Ústavná výchova:

- Nariaďuje ju súd z výchovného alebo sociálneho dôvodu deťom mladším ako osemnásť rokov.
- Doba trvania je podľa nutnosti, najdlhšie do dosiahnutia dospelosti dieťaťa
- O zrušení rozhoduje súd (v prípade zmien, prečo nastala)

Ochranná výchova:

- Uskutočňuje sa v špeciálno-výchovných zariadeniach
- Je určená pre deti do osemnásť rokov, súd ju môže predĺžiť do devätnásť rokov

Dôvody umiestnenia detí:

- ✓ Deti, ktoré sú psychicky, fyzicky, či sexuálne týrané
- ✓ Deti, ktoré sa dostali do situácií, kedy sú ohrozené ich základné práva
- ✓ Deti, ktoré sú bez akékoľvek starostlivosti zo strany rodiča
- ✓ Deti, ktorým nie sú uspokojované základné životné potreby
- ✓ Deti s poruchami chovania (drogy, trestné činy,...)
- ✓ Dieťa na základe porúch chovania porušuje zákonné normy
- ✓ Dieťa vo veku 12-15 rokov porušuje zákon spôsobom, kedy dospelému zato hrozí výnimočný trest⁸

Klokánek: Je zariadenie pre deti, ktoré vyžaduje okamžitú pomoc. Deti sú sem umiestnené na základe rozhodnutia súdu, obecného úradu, žiadosti orgánu sociálne - právnej ochrany detí, žiadosti zákonného zástupcu, alebo ak si o to požiadajú samé. Prijíma deti aj bez súhlasu rodiča. Cieľom Klokánku je poskytnúť potrebnú a prechodnú rodinnú starostlivosť na dobu, kým sa vráti do svojej rodiny, či kým sa nájde preňho vhodná náhradná rodinná starostlivosť.

---

⁸ Středisko náhradní rodinné péče. [online]. [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: <http://www.nahradnirodina.cz/uvod>

3.5.1. Zariadenia pre ústavnú a ochrannú výchovu

1. Kojenecké ústavy

Zariadenie, ktoré poskytuje okamžitú pomoc a výchovnú starostlivosť, z dôvodu nevyhovujúcich podmienok prostredia rodiny. Cieľová skupina deti kojeneckého ústavu sú do jedného roku.

Deti sú odobrané zo starostlivosti z dôvodu:

- ohrozenie
- zanedbanie
- týranie
- opustenie rodičov
- deti so zdravotným postihnutím

2. Diagnostické zariadenie

- Má na starosti všetky deti, s problémami chovania, ktorý sa ocitli v ústavnej alebo ochrannej výchove.
- Deťom je poskytované kompletné vyšetrenie, na základe ktorého je určené umiestnenie dieťaťa do ďalších zariadení.
- Deti bez vážnych porúch správania môžu byť rovno umiestnené do detského domova alebo do detského domova so školou na základe ich osobnej dokumentácie.
- Detí prijíma krátkodobo, väčšinou je to osem týždňov.
- Diagnostické zariadenie má tieto úlohy: diagnostickú, terapeutickú, výchovnú, sociálnu, psychologickú, pedagogickú.

3. Výchovný ústav

- Toto zariadenie je určené deťom starším než pätnásť rokov, ktoré trpia vážnymi poruchami správania a bola u nich rozhodnutá ústavná alebo ochranná výchova.
- Výnimočne môže umiestniť aj dieťa staršie než dvanásť rokov, ktorý má tak závažne poruchy chovania, že nemôže byť umiestnené do detského domova, alebo dieťa staršie než dvanásť rokov s uloženou ústavnou výchovou.
- Súčasťou výchovného ústavu je vlastná základná škola.

- Výchovný ústav má tieto úlohy: výchovnú, vzdelávaciu a sociálnu.⁹

4. Detský domov

- Toto zariadenie je určené pre deti od 3 do 18 rokov. V prípade do ukončenia prípravy na povolanie do 26 rokov.
- V detskom domove môžu žiť aj matky s deťmi.
- Toto zariadenie je určené len pre deti bez závažných porúch správania.
- Deti navštevujú školu, ktorá nie je súčasťou detského domova.
  - Príčiny umiestnenia:
    - ✓ Nedostatočná a nezvládnutá výchova zo strany rodičov
    - ✓ Psychické, fyzické týranie či sexuálne zneužívanie detí zo strany rodičov
    - ✓ Trestná činnosť rodičov
    - ✓ Závislosť zo strany rodiča na návykových látkach (alkohol, drogy, ...)
    - ✓ Nedostatočné sociálne klíma rodiny
    - ✓ Nedostatočná a neprimeraná výchova detí so zdravotným postihnutím
    - ✓ Nepripravenosť na výchovu, či neplnoletosť rodičov

5. Detský domov so školou

- Toto zariadenie je určené pre deti s nariadenou ústavnou výchovou, či závažnými problémami správania od 6 rokov do ukončenia povinnej školskej dochádzky.
- Deti navštevujú základnú školu, ktorá je súčasťou detského domova.
- Môžu tu byť umiestnené aj maloleté matky.

6. Domovy pre osoby so zdravotným postihnutím

- Je to zariadenie, ktoré je určené pre osoby s mentálnym postihnutím alebo s kombinovanými vadami vo veku od 4 rokov do dospelosti.
- V tomto zariadení je určená výchovná a vzdelávacia starostlivosť pre osoby s mentálnym postihnutím alebo s kombinovanými vadami.
- Sú rozdelení do skupín, podľa rozumových schopností a v týchto skupinách spolu fungujú. Pracujú na vývoji reči, zmyslovom vnímaní, vývoji chodiacich ústrojov, ale učia sa aj sebaovládanie a správne dodržiavanie hygieny.

---

⁹ Středisko náhradní rodinné péče. [online]. [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: <http://www.nahradnirodina.cz/uvod>

- Pre osoby s handicapom je poskytovaná aj fyzioterapeutická starostlivosť.
- V tomto zariadení pracujú sociálni pracovníci, špeciálni pedagógovia, fyzioterapeuti, ale aj psychológovia a lekári.
- Na jedného pedagóga pripadá dvanásť osôb so zdravotným postihnutím.¹⁰

3.5.2. Zverenie do starostlivosti inej fyzickej osoby než rodiča

- Opatrovníctvo je krátkodobé a dočasné.
- Najlepšie je, ak osoba, do ktorej je dieťa zverené, je príbuzná alebo známa dieťaťu a mala by uvažovať o adopcii alebo o pestúnskej starostlivosti dieťaťa.

Podmienky pre zverenie dieťaťa do starostlivosti inej osoby než je jeho rodič:

- ✓ Osoba, ktorej bude dieťa zverené do starostlivosti musí byť v záujme dieťaťa samého
- ✓ Osoba, ktorej bude dieťa zverené do starostlivosti s tým musí sama súhlasiť
- ✓ Osoba, ktorej bude dieťa zverené do starostlivosti, musí byť dospelé a musí dbať na jeho výchovu¹¹

3.5.3. Osvojenie (adopcia)

- Skutočná rodinná výchova, mení sa rodný list – zrušia sa všetky právne vzťahy k pôvodnej rodine (pre deti sa stanú cudzími osobami)
- U detí do jedného roku ostávajú v rodnom liste napísaní biologickí rodičia, ale nemajú žiadne práva a povinnosti. U detí starších ako jeden rok sú v rodnom liste napísaní adoptívni rodičia.
- Adoptívni rodičia prijímajú všetku zodpovednosť za adoptívne dieťa, ako keby boli rodičia biologickí.
- Podľa zákona majú adoptívni rodičia za dieťa plnú rodičovskú zodpovednosť
- Podľa zákona sa dá osvojiť len neplnoleté dieťa, tzn. dieťa do 18 rokov a musí byť medzi nimi primeraný vekový rozdiel

¹⁰ STODŮLKOVÁ, Eva a Eliška ZAPLETALOVÁ. *Pedagogika pro střední školy*. Beroun: Machart, 2011. ISBN 978-80-87517-22-2.

¹¹ Středisko náhradní rodinné péče. [online]. [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: <http://www.nahradnirodina.cz/uvod>

- K osvojeniu môže dôjsť len v prípade súhlasu rodiča, aj keď je maloletý, či zákonného zástupcu
- O osvojení dieťaťa môže rozhodnúť aj súd v prípade nezáujmu rodiča
- Ak je dieťa schopné posúdiť osvojenie, je potreba aj jeho súhlas

Podmienky na dieťa:

- Nie je rozhodujúci zdravotný stav dieťaťa
- Žena, matka dieťaťa, nemôže dať súhlas k adopcií hneď po narodení, môže takto učiniť až dva mesiace po narodení
- Rozsudok súdu o adopcii, nesmie byť skôr ako do jedného roku dieťaťa
- Do jedného roku môže biologický otec požiadať o určenie otcovstva a o dieťa sa môže starať

Podmienky pre osvojiteľa:

- Musí byť svojprávny a starší ako 18 rokov
- Musia byť manželia a obaja relatívne zdraví
- Medzi rodičmi a deťmi, musí byť primeraný vekový rozdiel
- Mali by byť rovnakej národnosti (existuje výnimka: jeden rodič môže byť cudzinec, ale žiť musia v tej krajine)
- Zisťuje sa majetok, bývanie, či sú schopní dieťa užiť
- Musí sa ukázať, že žijú usporiadaný život
- Dieťa musí mať vlastnú izbu
- Zisťuje sa, či nesplácajú nejaké dlhy
- Sociálni pracovníci zisťujú informácie v okolí manželov¹²

Osvojenie zrušiteľné

Dieťa sa tu dá osvojiť bez ohľadu na vek, to zn. už v treťom mesiaci, ale zrušiť ho môže len osvojiteľ a to len z určených závažných dôvodov. Zrušením osvojenia vznikajú nové práva a osvojenec je naspäť spojený so svojou biologickou rodinou. Osvojenec naspäť dostáva svoje priezvisko.

---

¹² MATĚJČEK, Zdeněk a Jan MATTIOLI. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Vyd. 1, 1999. ISBN 80-717-8304-8.

Osvojenie nezrušiteľné

Nezrušiteľne sa dá osvojiť len dieťa staršie ako jeden rok a nedá sa zrušiť. Do matriky a rodného listu sú napísaný osvojiteľia miesto biologických rodičov. V matrike, ale vždy ostáva v poznámke zápis o biologických rodičoch. Nezrušiteľne sa dá osvojiť aj dieťa, ktoré bolo predtým zrušiteľné, ale to len po roku veku dieťaťa. Najčastejšie si osvojenec osvojí do jedného roku zrušiteľne a neskôr nezrušiteľne.¹³

Osvojiť dieťa si môžu:

- Manželia
- Manžel/manželka rodiča dieťaťa
- Fyzická osoba, ktorá si osvojuje dieťa v jeho prospech

Priezvisko osvojenca dostáva dieťa automaticky po osvojení. Je možná zmena aj mena, ale neodporúča sa, ak je so svojím menom dieťa stotožnené.

Ďalšou možnosťou osvojenia je tzv. medzinárodné osvojenie, ktoré sa odporúča len v prípade, ak nie je možné nájsť náhradnú rodinnú starostlivosť v zemi, kde sa osvojenec narodil.

3.5.4 Pestúnska starostlivosť

Toto zariadenie je určené deťom, ktoré zo závažných dôvodov nesmú bývať so svojimi biologickými rodičmi a neboli schválení do starostlivosti inej fyzickej osoby, či do osvojenia.

- O pestúnskej starostlivosti rozhoduje súd na návrh pestúna a naopak súd môže aj zrušiť ak o to pestún požiada
- Zo začiatku je tzv. trojmesačná skúšobná doba
- Do pestúnskej starostlivosti si dieťa môže vziať príbuzný dieťaťa alebo známa osoba a končí v dospelosti dieťaťa
- Ak súd nezakáže zákaz styku, je možné aby pravidelne navštevovali dieťa jeho biologickí rodičia. Biologickým rodičom je známa adresa pestúnov.
- Súhlas biologických rodičov k pestúnskej starostlivosti, ak dieťa bolo v ústavnej výchove alebo v inom zariadení pre náhradnú rodinnú starostlivosť, nie je potrebné

¹³ STODŮLKOVÁ, Eva a Eliška ZAPLETALOVÁ. *Pedagogika pro střední školy*. Beroun: Machart, 2011. ISBN 978-80-87517-22-2.

- Naopak, ak dieťa v ústavnej výchove ani v inom zariadení nebolo, je potrebný súhlas biologických rodičov
- Pestún dostáva za dieťa pestúnsky príspevok, ale je povinný mať aj iný príjem
- Pestúni dostávajú príspevok na výživu: časť od štátu a ak sú schopní biologickí rodičia platiť, tak od nich dostávajú alimenty
- Pestúnska starostlivosť sa môže zmeniť aj na poručnícku v prípade úmrtia rodičov, alebo ak bol na základe rozhodnutia súdu pozastavený výkon rodičovskej zodpovednosti
- S problémami nájsť vhodnú pestúnsku rodinu majú deti so špecifickými poruchami a špeciálnou výchovou napr. deti s mentálnym či telesným postihom, autistické deti, deti s downovým syndrómom či deti zneužívané.¹⁴

Pomoc deťom v sociálnych problémoch poskytujú orgány sociálne-právnej ochrany detí (OSPOD).

Povinnosti pestúna:

- Pestún musí vykonávať všetky práva a povinnosti rodičov
- Pestún môže dieťa zastupovať len v bežných veciach, v dôležitých musí požiadať o zákonného zástupcu alebo súd
- Zákonným zástupcom sú stále biologickí rodičia, po ktorých mu ostáva aj meno
- Pestún nemá vyživovacie povinnosti, tu určí súd, kto tú povinnosť má, či rodič, či iná osoba

Dôvody prečo sa deti najčastejšie dostanú do pestúnskej starostlivosti:

- Nedostatočná a nezvládnutá výchova zo strany rodičov
- Trestná činnosť rodičov
- Dlhodobá liečba a závislosť na návykových látkach
- Nedostatočné sociálna úroveň rodiny
- Nepripravenosť na výchovu či neplnoletosť rodičov

---

¹⁴ MATĚJČEK, Zdeněk a Jan MATTIOLI. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Vyd. 1, 1999. ISBN 80-717-8304-8.

Rozlišujeme dva typy pestúnskej starostlivosti:

1. Individuálna pestúnska starostlivosť:
  - Vykonáva sa doma u pestúnov
2. Skupinová pestúnska starostlivosť:
  - Patrí sem aj tzv. SOS detské dedinky, kde sa výchova detí uskutočňuje podľa pevne stanovených pravidiel
  - V SOS detských dedinkách sa o deti starajú ženy. Funguje to na princípe spoločnej domácnosti. Domy postaví štát/obec, v každom dome býva jedna vychovávateľka (najlepšie žena staršia ako 25 rokov / slobodná) a je jej priradené 6 - 12 detí rôzneho pohlavia. Pre viac domov je jedna správna budova.

15

---

¹⁵ STODŮLKOVÁ, Eva a Eliška ZAPLETALOVÁ. *Pedagogika pro střední školy*. Beroun: Machart, 2011. ISBN 978-80-87517-22-2.

PRAKTICKÁ ČÁST

Obsahom mojej praktickej časti sú špeciálne zariadenia pre deti a mládež, ktoré úzko súvisia s výchovou detí bez stabilnej rodiny a jej problematikou. Tieto zariadenia som mala možnosť navštíviť počas mojej praxe, väčšia časť z nich sa nachádza v okolí i priamo v meste, odkiaľ pochádzam. Ide o mesto Spišská Nová Ves, ktoré leží na Východnom Slovensku. Zariadenia, ktoré som navštívila, boli Krízové centrum a Domov na polceste Spišská Nová Ves, Reedukačné centrum Spišský Hrhov, Reedukačné centrum Mlynky - Biele vody. V Českej republike to bola Špeciálna materská škôlka v Prahe. Keďže v týchto zariadeniach som trávila časť svojej praxe, mohla som ich na základe určitých kritérií porovnať. Každé také zariadenie funguje na inej báze, spája ich však jedná vec a to pomoc deťom, ktoré žijú v nestabilných rodinách. Mala som tak možnosť vnímať všetko priamo, byť v diani a na základe získaných informácií vypracovať kazuistiky detí, ktorých osudy ma najviac zaujali. Kazuistiky sú rozdelené na anamnézy a to osobná, rodinná a sociálne zabezpečenie. Ďalšou časťou mojej praktickej časti sú dva príbehy, ktoré sú si veľmi podobné a úzko spolu súvisia. Spoločným znakom je, že v oboch je otec sám žiteľom rodiny a matka nemá o deti i rodinu záujem. Rodina každý deň bojuje s obrovskými sociálnymi problémami, avšak všetci držia pokope a snažia sa žiť ako normálna fungujúca rodina. V závere mojej praktickej časti je kazuistika a rozhovor s pánom Michalom, ktorý ako dieťa bol odňatý rodičom z dôvodu nevyhovujúcich podmienok pre život. Ako dieťa bol fyzicky a psychicky týraný, rodičia sú silní alkoholici. Dnes má Michal svoju vlastnú rodinu a napriek tomu, že to v detstve nemal ľahké, sa mu dnes darí veľmi dobre. Rozhovorom s Michalom som chcela zistiť, v čom sa podľa neho odlišuje výchova v rodine, v ktorej on sám vyrastal a ako sa snaží vychovať deti dnes on ako dvojnásobný otec.

1. Nezisková organizácia Alžbetka

Ako prvá Nezisková organizácia v Spišskej Novej Vsi, so sídlom na ul. Zimná 66, bola založená kongregáciou Sestier Božského vykupiteľa. Cieľom tejto organizácie bolo pomáhať občanom tohto malého mesta a jeho okolia, ktorí sa ocitli v ťažkej a zložitej životnej situácii.

Pod Neziskovú organizáciu Alžbetka patria

1. Krízové centrum
2. Domov na pol ceste
3. Súkromná materská škôlka
4. Dom svätého Jozefa Raslavice

Krízové centrum sa zaoberá

- Účelným venovaním voľného času deťom a mládeži zo sociálne slabších rodín
- Dozeranie na vzdelanie detí a mládeže
- Organizovanie telesnej výchovy a športu pre deti a mládež zo sociálne slabších rodín
- Ochrana ľudských práv a zaraďovanie do spoločnosti, venovaná najviac rómskemu obyvateľstvu
- Poskytovanie sociálnej pomoci
- Poskytovanie duchovnej pomoci
- Poskytovanie zdravotných a sociálnych služieb
- Rozvoj kultúrnych hodnôt
- Požičiavanie duchovnej literatúry a vedenie detí k čítaniu
- Pomoc ženám a matkám na materskej dovolenke, či dlhodobo nezamestnaným
- Duchovná, zdravotná a sociálna pomoc starým a chorým ľuďom
- Rôzne náboženské aktivity, duchovné cvičenia
- Rôzne športové aktivity, súťaže
- Diskusie v podobe seminárov, kurzy, prednášky, stretnutia ..

Typy poradenstiev

- Psychologické, špeciálno-pedagogické a sociálne poradenstvo
- Prevencia, psychoterapia a reedukácia

1.1. Krízové centrum Alžbetka

Medzi prvé sociálne zariadenie neziskovej organizácie patrí Krízové centrum Alžbetka. Poskytuje pomoc deťom, ktoré sa ocitli v ťažkých životných situáciách, kde bolo vážne ohrozené ich zdravie, výchova alebo život.

Ako jediné zariadenie tohto druhu v Spišskej Novej Vsi zabezpečuje:

- Vykonávanie opatrení podľa zákona o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele, ak sa dieťa, rodina alebo plnoletá osoba nachádza v ťažkej životnej situácii
- Výkon rozhodnutia súdu o výchovnom opatrení
- Výkon rozhodnutia súdu o predbežnom opatrení
- Výkon výchovného opatrenia¹⁶

Kapacita krízového centra je dvadsať miest.

Cieľová skupina:

- Deti, ktorých doterajšia výchova bola vážne ohrozená či narušená
- Deti, ktoré sú týrané a zanedbávané
- Deti s poruchami chovania a hyperaktivitou
- Deti zo sociálne slabších rodín a rodín v hmotnej núdzi
- Deti, ktorých rodina sa ocitla v ťažkej životnej situácii

Týmto deťom krízové centrum zabezpečuje všetky dôležité faktory pre zdravý a správny vývoj osobnosti.

Poskytuje:

- Sociálnu pomoc, pomoc na zvládnutie krízy, sociálne poradenstvo
- Výchovu detí
- Pomoc pri príprave na školské vyučovanie
- Výchovná, psychologická a špeciálno-pedagogická starostlivosť
- Rekreačná činnosť a pracovná terapia
- Vytvára podmienky na záujmovú a kultúrnu činnosť
- Poskytuje zdravotnú starostlivosť

---

¹⁶ Nezisková organizácia Alžbetka: Krízové centrum. [online]. [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.alzbetka-no.sk>

- Zabezpečuje bývanie, stravovanie a osobné vybavovanie
- a ďalšie

Záujmové činnosti:

- Výroba keramiky
- Besiedky (mikulášske, vianočné, veľkonočné, ...)
- Detský karneval
- Detské divadelné predstavenia
- Deň detí
- Plesy
- Výlety celodenné vychádzky (ZOO, Aquaterra, ...)
- Exkurzie do Spišských múzeí, kín, divadiel, ...
- Športové súťaže
- Návšteva Spišskej knižnice

1.1.1. Môj pohľad na Krízové centrum Alžbetka

V tomto krízovom centre som absolvovala dvojtyždňovú povinnú prax. Vybrala som si ho spočiatku čisto zo zvedavosti. Zaujímalo ma, aké deti v krízovom centre žijú, z akého dôvodu sa tam ocitli a aký tam majú režim. V krízovom centre bolo z trinásť detí dvanásť rómskych a väčšina z nich sa tam ocitla z dôvodu sociálnych problémov v rodine. Deti nemali dostatočnú starostlivosť, ani výchovu a väčšina z nich dodnes trpí poruchami správania, či hyperaktivitou. Celkovo sú v krízovom centre prísne podmienky a pravidlá, ktoré sa deti učia dodržiavať. Nie všetky to však zvládajú. Väčšinu detí chodia rodičia navštevovať veľmi málo, maximálne dvakrát do roka. Deti majú problémy navzájom sa tolerovať, nevládnu medzi nimi priateľské vzťahy. V krízovom centre spolu boli aj traja súrodenci, ktorí svedčia o opaku a vo všetkom si pomáhajú. Všetky deti však nemajú záujem o vzdelanie a k učeniu sú zamestnancami krízového centra viac-menej nútení. Na druhej strane je väčšina z nich šikovná v záujmových činnostiach, ktorým sa venujú pravidelne (napr. spev, tanec, šport).

Vďaka tejto praxi som získala veľa skúseností a napriek tomu, aké to bolo zo začiatku ťažké, našla som si k týmto deťom cestu. Niekedy sa ich snažím podľa možností aj navštevovať. Nemali to v živote ľahké, čo je cítiť na každom kroku. V krízovom centre je však o nich maximálne dobre postarané. Vnímala som veľmi intenzívne, že všetci zamestnanci sa snažia deťom dať všetko, čo potrebujú a to nielen celkovú starostlivosť, ale aj lásku a porozumenie, čo je aj pre život týchto detí to najdôležitejšie.

1.2. Domov na polceste

Toto zariadenie poskytuje sociálnu pomoc určenú mladým ľuďom, ktorý odišli z ústavnej výchovy, či jedincom bez domáceho zázemia, ktorí nemajú kde bývať, ocitli sa tzv. na polceste. Organizácia domov na polceste pomáha nájsť tú správnu cestu životom, učí mladých ľudí krok po kroku k samostatnosti a nezávislosti, prehľbuje v nich už nadobudnuté hodnoty. Uspokojuje ich základné životné potreby, ako napr. bývanie či stravovanie.

Takéto zariadenie patrí aj pod Neziskovú organizáciu Alžbetka a nachádza sa v budove Krízového centra v Spišskej Novej Vsi.

Cieľová skupina

Mladí muži a ženy vo veku od 18 - 25 rokov, ktorí po skončení ústavnej starostlivosti pokračujú v príprave na povolanie alebo začínajú vstupovať na trh práce.

Dom na polceste poskytuje priestory pre šiestich klientov.

Dom na polceste poskytuje:

- Bývanie
- Stravovanie
- Sociálne poradenstvo
- Pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov
- Výchovnú starostlivosť
- Psychologické poradenstvo
- Pracovnú terapiu
- Duchovnú podporu
- Vzdelávacie aktivity
- Zmysluplne využitý voľný čas

Ženy a muži sa v tomto zariadení učia úplnej samostatnosti, pripravujú sa na život.

Majú k dispozícii spoločnú kuchyňu s elektrospotrebičmi, s možnosťou varenia, či pečenia, ďalšie potrebné elektrospotrebiče ako je práčka, žehlička, či vysávač.

Okrem toho majú možnosť plnohodnotne využiť svoj voľný a využívať k tomu:

- Športové kluby, informatickú miestnosť s pripojením na internet, umeleckú miestnosť s možnosťou vyrábania rôznych dekorácií, domácu knižnicu, bibliografický kútik.

Majú možnosť zúčastniť sa rôznych aktivít, ktoré pripravuje nezisková organizácia, napr. rôzne školenia, divadelné vystúpenia detí z krízového centra, plesy a ďalšie spoločenské akcie neziskovej organizácie.

Domov na polceste podporuje svojich klientov v rozvíjaní ich schopností, zručností a záujmov s ohľadom na správne hodnoty. Vytvára podmienky pre osobnostný rozvoj mladých ľudí a tak vyrovnáva ich šance na uplatnenie sa v spoločnosti s cieľom ich postupného osamostatňovania sa.

2. Príbeh – Rodina rómskeho pôvodu

Otec, Martin 44 rokov: Alkoholik, zomrel na cirhózu pečene

Matka, Tatiana 36 rokov: Nezamestnaná, taktiež anonymná alkoholička

6 detí: Martin, Ľudmila, Alžbeta, Radovan, Frederika, Lukáš

Príbeh: Tatiana mala so svojím o osem rokov starším manželom prvé dieťa v šestnástich rokoch. Potom nasledovalo ďalších päť detí približne každý druhý rok. Rodičia však od začiatku o svoje deti nemali žiaden záujem, neposkytovali im základné životné potreby, neposielali ich do školy, nechávali ich doma samé, túlili sa. Deti detskú lekárku nenavštevovali, boli špinavé, oblečenie nezodpovedalo aktuálnemu počasiu a často boli nahé. Zvykli sa umývať v potoku bez ohľadu na ročné obdobie. Neovládali slovenský jazyk, medzi sebou komunikovali v rómčine. V domácnosti bol stále neporiadok, bez tečúcej vody, bez základného hygienického vybavenia. Dom sa nachádzal v rómskej osade, vo veľmi zlom stave, bez elektriny, ktorá bola vypnutá z dôvodu neplatenia. Okolie domu bolo z hľadiska hygieny absolútne nevyhovujúce pre kvalitný život, pripomínalo smetisko. Po smrti otca sa u matky nič nezmenilo, alkoholu holduje aj naďalej. Aktuálne žije s partnerom, ktorý je tak, ako otec detí, alkoholik a gambler. V noci trávili čas mimo domu a celé dni prespali, nezaujímali sa o chod domácnosti, ani o to, čo robili deti. Matka bola v minulosti trestne stíhaná aj za drobné krádeže.

Výsledok:

Vzhľadom k tomu, že matka nebola spôsobilá deti vychovávať a odovzdať im základné návyky i pravidlá pre plnohodnotný život v našej spoločnosti, deti boli vzaté do Krízového centra Alžbetka v Spišskej Novej Vsi.

2.1. Kazuistika - Martin

1. Osobná anamnéza:

- **Meno:** Martin
- **Vek:** 20 rokov
- **Vzdelanie:** Nedokončená základná škola, Spišská Nová Ves
- **Bydlisko:** Domov na polceste Alžbetka, Spišská Nová Ves
- **Rodinný stav:** Slobodný

2. Rodinná anamnéza:

Detstvo: Martin ako najstaršie dieťa z tejto problémovej rodiny, to mal veľmi ťažké. Do svojich šestnástich rokov žil v maximálne nevyhovujúcich podmienkach pre život v rómskej osade, v dome bez základného hygienického vybavenie a neskôr už aj bez elektriny. Problémy u rodičov sa moc neobjavovali, iba drobné hádky pri väčšej konzumácii alkoholu. Ani jeden z nich nikdy nepracoval, poberali len sociálne dávky a prídavky na deti, avšak tieto peniaze najviac míňali na kúpu alkoholu. Martin navštevoval základnú školu do štvrtého ročníka, ale keďže zo strany rodičov nebola žiadna podpora, povinnú školskú dochádzku nedokončil. V šestnástich rokoch bol spolu so svojimi piatimi súrodencami vzatý do Krízového Centra Alžbetka v Spišskej Novej Vsi, kde spolu všetkých šesť detí strávilo rok. Potom nasledoval Detský domov v Spišskej Novej Vsi.

Dospelosť: Po dovŕšení osemnástich rokov M. odišiel do domova na polceste, kde je dodnes. Vďaka snahe vychovávateľov si dokončuje povinnú školskú dochádzku, ale má veľké problémy so slovenským jazykom, keďže dlhé roky komunikoval len v rómčine. Má poruchy výslovnosti a nevyhradenú lateralitu. Je veľmi snaživý, no má občas výkyvy nálad a s tým spojený aj problém rešpektovať pravidlá. Vo voľnom čase však hrá na gitaru a veľmi rád spieva. Prostredníctvom Domova na polceste mu bola nájdená brigáda, vykonáva verejnoprospešné práce v Spišskej Novej Vsi.

3. Sociálne zabezpečenie

- **Bytové podmienky:** Martin aktuálne žije v Domove na pol ceste v Spišskej Novej Vsi.
- **Zamestnanie/študent:** Študuje na základnej škole v deviatom ročníku a v čase, keď nie je v škole, pracuje pre verejné prospešné práce mesta Spišská Nová Ves.

2.2. Kazuistika - Ľudmila

1. Osobná anamnéza:

- **Meno:** Ľudmila
- **Vek:** 17 rokov
- **Vzdelanie:** Ukončená povinná školská dochádzka – Základná škola Levočská
Aktuálne študuje na strednom odbornom učilišti v obore kaderník/kadernička
- **Bydlisko:** Detský domov Spišská Nová Ves
- **Rodinný stav:** Slobodná

2. Rodinná anamnéza:

Detstvo: Ľ. sa narodila v rómskej osade v Spišskej Novej Vsi, kde žila do svojich trinástich rokov. Z dôvodu nevyhovujúcich podmienok pre život dieťaťa bola umiestnená v Krízovom centre Alžbetka, kde žila rok. Potom sa spolu so svojimi súrodencami ocitla v Detskom domove v Spišskej Novej Vsi, kde žije dodnes.

Dospelosť: Ľ. je veľmi problémové dieťa. Má veľké problémy prispôbiť sa režimu detského domova, vedenie zvažuje umiestnenie do Reedukačného centra v Spišskom Hrhove. Je hyperaktívna, agresívne sa správa k deťom v domove, aj k vychovávateľom, má tiež sklony ku sebaublížovaniu. Navštevuje pravidelne detského psychológa a logopéda. V škole je však šikovná, vďaka praxi si našla prácu v blízkom kaderníctve, kde chodí pomáhať počas víkendov. Skôr, než škola, ju baví konkrétna prax, nie však teória. Má poruchy pozornosti a nevie sa sústrediť. Je v ambulatnej starostlivosti u psychiatra, ktorý jej nariadil užívanie lieku Nootropil, ktorý zlepšuje priamy účinok na funkciu mozgových buniek, schopnosť učenia, pamäť, bdelosť a vedomie. Užíva ho dodnes. Vo voľnom čase sa rada stretáva s priateľmi, chodí na diskotéky. Rada spieva, ale najradšej sa venuje tvorbe účesov. Táto jediná činnosť dokáže Ľ. upokojiť pri akejkoľvek zmene nálady. So svojimi súrodencami má pekný vzťah, rada im však prikazuje, chcela by, aby sa všetci riadili podľa nej. V súčasnej dobe sa vychovávateľa usilujú pomôcť jej dokončiť školu a nájsť slušnú prácu.

3. Sociálne zabezpečenie

- **Bytové podmienky:** Ľudmila žije v Detskom domove v Spišskej Novej Vsi.
- **Zamestnanie/študent:** Aktuálne študuje na Strednom odbornom učilišti v Spišskej Novej Vsi, odbor kaderník/kadernička.

2.3. Kazuistika - Alžbeta

1. Osobná anamnéza:

- **Meno:** Alžbeta
- **Vek:** 15 rokov
- **Vzdelanie:** Základná škola Levočská, Spišská Nová Ves
- **Bydlisko:** Detský domov Spišská Nová Ves
- **Rodinný stav:** Slobodná

2. Rodinná anamnéza:

Alžbeta žila do svojich desiatich rokov so svojou rodinou v rómskej osade v Spišskej Novej Vsi. Z dôvodu nevyhovujúcich podmienok potrebných pre život dieťaťa bola vzatá do Krízového centra, kde strávila rok. Od svojich jedenástich rokov žije v Detskom domove v Spišskej Novej Vsi. A. bola menej problémové dieťa ako jej súrodenci, ale postupne v období puberty sa jej správanie výraznejšie zmenilo. Približne od svojich dvanástich rokov u A. vychovatelia spozorovali výraznú zmenu. Objavilo sa u nej horšie chovanie, tendencia riadiť ostatných, panovačnosť, konflikty, nespokojnosť. Neskôr sa u nej prejavili aj sklony ku krádeži, poruchy aktivity, pozornosti, ADHD. Nerešpektuje režim Detského domova, vychovávateľov, dokonca ani svojich súrodencov. Pravidelne navštevuje detského psychológa, hoci nerešpektuje ani jeho a zvykne sa dosť priečiť. Navštevuje šiesty ročník ZŠ, k učeniu je však potrebné ju nútiť, sama nemá o vzdelanie žiaden záujem. Vo voľnom čase sa rada stretáva s kamarátmi, aktuálne má priateľa, ktorý žije, tak ako ona, v Detskom domove v Spišskej Novej Vsi. A. chodí rada na diskotéky, avšak bolo u nej zistené fajčenie a tiež sa niekoľkokrát vrátila v podnapitom stave. Z uvedeného dôvodu jej diskotéky boli zakázané. Medzi jej ďalšie záujmy patrí hra na husle, čo by v budúcnosti chcela ďalej rozvíjať na konzervatóriu. Aktuálne sa vychovatelia snažia pomôcť jej zvládnuť obdobie puberty, tiež jej chcú pomôcť dokončiť základnú školu a podporovať ju v jej talente - hre na husle.

3. Sociálne zabezpečenie

- **Bytové podmienky:** Alžbeta žije v Detskom domove v Spišskej Novej Vsi.
- **Zamestnanie/študent:** Študuje na základnej škole v deviatom ročníku. Piaty ročník musela opakovať kvôli nedostatočným vedomostiam.

2.4. Kazuistika - Radovan

1. Osobná anamnéza:

- **Meno:** Radovan
- **Vek:** 11 rokov
- **Vzdelanie:** Základná škola, ulica Levočská, Spišská Nová Ves
- **Bydlisko:** Detský domov Spišská Nová Ves
- **Rodinný stav:** Slobodný

2. Rodinná anamnéza:

Radovan žil do svojich šiestich rokov so svojou rodinou v rómskej osade v Spišskej Novej Vsi a od svojich siedmich rokov žije v Detskom domove v Spišskej Novej Vsi z dôvodu vážnych sociálnych problémov v rodine, kde matka nezvládala výchovu detí. Radovan je citovo veľmi labilný, má nerovnomerný socioemočný a psychomotorický vývoj a trpí citovou depriváciou, chýba mu láska a porozumenie, ktorú v rodine nikdy nedostával. Je hyperaktívny, agresívny k deťom, ale aj k autoritám, používa časté nadávky. V domove je súčasťou akejkoľvek problémovej, či konfliktnej situácie. Ublíži deťom hlavne fyzicky, zvykne na nich pľuť, hryzie ich, robí im napriek. Nedokáže sa sústrediť v škole, ani pri obyčajných činnostiach, ako pri stravovaní, upratovaní, a pod. Zvykne po deťoch hádzať jedlo, je ťažké si s ním akokoľvek poradiť. Vo svojich deviatich rokoch hodil do svojej sestry Frederiky pohár a spôsobil jej tým zranenie na tvári. R. pravidelne navštevuje detského psychológa a od svojich siedmich rokov je v ambulantnej liečbe u psychiatra. Okrem toho Radovan pravidelne navštevuje aj detského logopéda z dôvodu palotalálie. S učením má veľké problémy, štvrtý ročník dvakrát opakoval, neprejavuje sa u neho žiadna snaha o vzdelanie. Vychovávateľa za pomoci detského psychológa a psychiatra sa mu snažia pomôcť, ale miestami to je nad ľudské sily. Zvažuje sa aj reedukačné centrum, pre deti do pätnásť rokov, ktoré by mu mohlo pomôcť.

3. Sociálne zabezpečenie

- **Bytové podmienky:** Radovan žije v Detskom domove v Spišskej Novej Vsi
- **Zamestnanie/študent:** Navštevuje základnú školu, šiesty ročník. Piaty ročník musel opakovať kvôli dlhodobej liečbe na Detskej psychiatrii.
-

2.5. Kazuistika - Frederika

1. Osobná anamnéza:

- **Meno:** Frederika
- **Vek:** 8 rokov
- **Vzdelanie:** Základná škola Lipová Spišská Nová Ves
- **Bydlisko:** Detský domov Spišská Nová Ves
- **Rodinný stav:** Slobodná

2. Rodinná anamnéza:

Frederika si svoje detstvo s rodinou veľmi nepamätá. Už ako trojročná bola vzatá do Krízového centra spolu so svojimi súrodencami z dôvodu nevyhovujúcich podmienok pre život a z dôvodu nezáujmu matky o deti. Frederika je veľmi šikovné a skromné dievčatko. Na svojich rodičov si nepamätá a hovorí, že detský domov je pre ňu rodina. Frederike bola v piatich rokoch diagnostikovaná diabetes melitus a od narodenia trpí Crohnovou chorobou (čo bolo veľmi ťažké zvládnuť z dôvodu nezáujmu rodiča o dieťa a z dôvodu, že svoju detskú lekárku nenavštevovala). Vychovávateľa detského domova jej musia podávať pravidelne inzulín, čo zvládala dosť ťažko. Avšak neprejavujú sa u nej veľké problémy chovania. Má len poruchy pozornosti, ale primerané veku. Navštevuje prvý ročník základnej školy, do ktorej nastúpila o rok neskôr zo zdravotných dôvodov. Má skvelý vzťah so svojimi súrodencami, no najlepšie vychádza so staršou sestrou Ľudmilou. Pomáha jej so školou, radi spolu spievajú, Ľ. si na F. často skúša účesy a pod. Ako jediná zo šiestich detí má osvojené správne a pevné hygienické návyky, ktoré vykonáva pravidelne. Svoju izbu udržuje v čistote a v školských veciach má poriadok. Má veselú povahu a medzi deťmi je veľmi obľúbená. Vo voľnom čase rada spieva, tancuje, hrá na klavíri. F. miluje zvieratá. Pri určitých činnostiach pomáha vychovávateľom a v domove je jedna z najmenej problémových detí.

3. Sociálne zabezpečenie

- **Bytové podmienky:** Frederika žije v detskom domove v Spišskej Novej Vsi
- **Zamestnanie/študent:** Navštevuje prvý ročník ZŠ ul. Lipová, v Spišskej Novej Vsi

2.6. Kazuistika - Lukáš

1. Osobná anamnéza:

- **Meno:** Lukáš
- **Vek:** 5 rokov
- **Vzdelanie:** Navštevuje materskú školu, ktorá je spojená s detským domovom
- **Bydlisko:** Detský domov Spišská Nová Ves

2. Rodinná anamnéza:

Lukáš ako najmladšie dieťa z tejto asociálnej rómskej rodiny si na život u rodičov nepamätá vôbec. Do krízového centra bol vzatý z dôvodu maximálneho nezájmu zo strany matky, ako silne podvyživené, špinavé a veľmi zanedbané dieťa. Starší súrodenci Lukáša tvrdia, že ho ich matka po narodení chcela uvariť v guláši, začo mala byť aj trestne stíhaná, no keďže neexistovali žiadne dôkazy, nič sa nepotvrdilo. Našťastie, táto situácia nemala žiadne vážne dôsledky a Lukáš je zdravý päťročný chlapec. Celkovo je Lukáš veľmi živý, hravý, bez nejakých vážnych porúch. Do troch rokov vôbec nerozprával, dnes navštevuje logopéda a najväčší problém má vo výslovnosti niektorých spoluhlások, ako R, K a pod. Lukáš dodnes musí mať v noci plienky z dôvodu nočnej enurézy. S dennou enurézou problém nemá, na toaletu chodí, ale len na výzvu vychovávateľov. Trpí citovou depriváciou, v škôlke nie je moc spoločenský, radšej sa hrá sám. Ako štvorročný pohryzol svoju staršiu sestru Frederiku z dôvodu hádky o hračku. Nebolo to nič vážne a nič také sa už neopakovalo. L. má veľmi silný vzťah so zamestnávateľkou Detského domova Eliškou, je na ňu veľmi silne naviazaný. Má nevyhranenú laterality, kreslí raz ľavou a raz pravou rukou, má problém rozoznať farby. Rád sa hrá s bábikami, autá ho vôbec nezaujímajú. Napriek tomu je Lukáško najmenej problémové dieťa s rodiny a vychovávatelia tvrdia, že z neho bude určité veľmi šikovný chlapec.

3. Sociálne zabezpečenie

- **Bytové podmienky:** Lukáš žije v Detskom domov v Spišskej Novej Vsi.
- **Zamestnanie/študent:** Navštevuje materskú školu, ktorá sa nachádza v Detskom domove v Spišskej Novej Vsi, kde býva.

2.1.1. Vyhodnotenie kazuistík

Deti z tejto rómskej rodiny prišli do Krízového centra ako veľmi zanedbané. Chýbala im hygiena a celkovo neboli u nich uspokojované základné životné potreby. Po niekoľkých sedeniach u psychológov sa nevyvrátilo dokonca ani fyzické týranie zo strany rodičov, na základe príbehu, ktorý rozprávali piati starší súrodenci Lukáša o tom „ Ako ho matka po narodení chcela uvariť v guláši“. Keďže táto situácia matke nebola dokázaná, nebola zato trestne stíhaná. Otec detí zomrel pred rokom na cirhózu pečene, matka detí aktuálne žije so svojim novým priateľom v tej istej rómskej osade a čakajú spolu dieťa. O svojich šesť detí sa nezaujíma, nenavštevuje ich a napriek tomu, že je opäť tehotná, fajčí a užíva alkohol. Súčasný priateľ matky detí bol trestne stíhaný za drobné krádeže, teraz má podmienený trest. Podobne ako matka detí, aj on je alkoholik a nevylicený gambler.

2.1.2. Výsledok nedostatočnej výchovy zo strany rodiča u detí:

Staršie deti (Martin, Ľudmila, Alžbeta, Radovan) majú skoro rovnaké príznaky, ktoré sú dôsledkom nedostatočnej výchovy zo strany rodiny. Trpia hyperaktivitou, poruchami správania, poruchami aktivity, pozornosti, ADHD, poruchami učenia (najčastejšie sa objavuje Dyslexia, Dysgrafia, Dysortografia a pod.). Sú agresívne, je ťažké s nimi pracovať. Mávajú problém v školách, nezvládajú učivo primerané ich veku. Najväčší problém je so slovenským jazykom z dôvodu, že od narodenia medzi sebou komunikovali iba v rómčine. Nedokážu rešpektovať pravidlá a režim, ktorý je zavedený v Detskom domove, nerešpektujú ani vyššie authority. Objavujú sa u nich sklony ku sebaublížovaniu, u dvoch detí sa objavili sklony k týraniu zvierat.

Mladšie deti (Lukáš a Frederika) trpia skôr citovou depriváciou, chýba im rodičovská láska a porozumenie a preto ich hľadajú inde. Poruchy správania sa u nich veľmi neobjavujú, majú problémy skôr zdravotné, čo vo väčšine prípadov je výsledkom práve konkrétneho zanedbania zo strany matky.

2.1.3. Môj pohľad

Podľa môjho názoru ide o príbeh typickej asociálnej rómskej rodiny na Východe Slovenska, konkrétne v okrese Spišská Nová Ves, ktorá žije v rómskej osade, kde si svoje domy často stavajú na nelegálnych miestach. Rómovia si veľmi skoro zakladajú rodiny a často nato nie sú absolútne pripravení a zrelí. Neuvedomujú si povinnosti, ktoré spolu s rodinou prichádzajú a preto nedokážu zvládnuť ani výchovu detí. Často o svoje deti nemajú ani záujem, nezaujímajú sa tiež o to, čo potrebujú k tomu, aby dokázali viesť normálny, prirodzený život dieťaťa. Vo väčšine prípadov sa objavujú aj veľké sociálne problémy, kde rodičia nie sú schopní užiť si rodinu, sú nezamestnaní a ani nevyvíjajú žiadnu snahu sa zamestnať. Veľká časť z nich nemá žiadne vzdelanie, málo ktorý z nich má ukončenú povinnú školskú dochádzku. Okolie domu je z hľadiska hygieny vo väčšine prípadov absolútne nevyhovujúce pre život. Väčšina ich príjmov pochádza zo sociálnych dávok a prídavkov na deti, ktoré dostávajú od štátu. Peniaze investujú hlavne do stravy a zábavy. Často sa táto zábava premieňa na nadmernú konzumáciu alkoholu a s tým súvisiace ďalšie problémy v rodine. Vo svojich obydlíach nemajú zavedený vodovod, či elektrinu. Základnú hygienu vykonávajú v miestnych potokoch a na osvetľovanie obytných priestoroch využívajú sviečky, či náhradný zdroj elektriny. Deti o vzdelanie nemajú záujem a ani nechápu jeho dôležitosť, pretože ich k nemu rodičia nikdy nevedli a neboli im príkladom. Keďže z tohto kraja pochádzam a vidím miesta, na ktorých títo Rómovia žijú, kladiem si otázky: „Poskytuje toto miesto deťom vhodné životné podmienky? Existuje nejaká možnosť, že sa tieto deti budú mať lepšie niekde inde?“ Tieto otázky majú širší rozmer a rozsah. Z môjho pohľadu si myslím, že z dlhodobého hľadiska sa dá týmto rodinám pomôcť motiváciou a povinnosťou riadne pracovať, zapojiť sa do riadneho života a tak vytvoriť priestor na iný život. Z krátkodobého hľadiska vidím efekt v pravidelných návštevách terénnych pracovníkov, no v prípade nezájmu zo strany rodiny je pre deti najlepšie, ak sú z tejto rodiny vzaté do náhradnej starostlivosti, kde si poriadne osvoja základné návyky potrebné pre plnohodnotný život v našej spoločnosti. Naučia sa slovenský jazyk, sú socializovaní a pod. Rodičia týchto detí sa s nimi môžu naďalej stretávať, môžu ich v týchto zariadeniach pravidelne navštevovať a deti tam môžu dostať to, čo im ich biologickí rodičia nie sú schopní dať. V okrese Spišská Nová Ves je možné pomôcť týmto deťom v určitých zariadeniach, ako napríklad: Krízové centrum a Domov na polceste Alžbetka, Reedukačné centrum pre deti do pätnásť rokov, Reedukačné centrum pre mládež Spišský Hrhov, Detský Domov Mlynky – Biele vody.

3. Reedukačné centrum Spišský Hrhov - Kazuistika

1. Osobná anamnéza:

- **Meno:** Ján
- **Vek:** 20 rokov
- **Vzdelanie:** Nedokončená Základná škola, Levoča
- **Bydlisko:** Z Reedukačného ústavu pre mládež bol po dovŕšení 18.rokov prevezený do výkonu trestu odňatia slobody v Levoči.
- **Rodinný stav:** Slobodný

2. Rodinná anamnéza:

Ján sa narodil ako prvý syn Kataríny, ktorá už v puberte podľahla alkoholu a neskôr aj drogám. Rodičia ju zavrhli a vyhodili z domu, pretože sa odmietla liečiť. Otec bol neznámy, K. jeho meno nikdy neprezradila. Bydlisko menili skoro každý mesiac, kým sa neocitli úplne na ulici a J. ako dvanásťročný bol umiestnený v Detskom domove. Zo strany vychovávateľov domova bola veľká snaha J. pomôcť, no už v rannom detstve bolo veľmi ťažké zvládnuť jeho výchovu z dôvodu absolútnej absencie významu slova výchova u matky. Mal veľké problémy so zvládaním režimu v detskom domove, neakceptoval vychovávateľov, objavovali sa uňho časté psychické útoky a nadávky na ostatné deti žijúce v domove. V trinástich rokoch J. napadol fyzicky vychovávateľku a následne nato bol prevezený do Reedukačného centra v Spišskom Hrhove. Navštevoval osobitnú školu, ale aj v nej bol absolútne nevládnuteľný a snaha čokoľvek sa naučiť u neho absentovala. Vždy bol nepripravený, nerešpektoval učiteľov, nadával im. Z týchto dôvodov musel povinnú školskú dochádzku ukončiť. Neskôr sa pokúsil ujsť z centra, začal týrať zvieratá, konzumovať alkohol a fajčiť. Jeho problémové chovanie nedokázali zlepšiť ani odborníci, začal sa túlať, kradnúť a pod. Dnes je J. už druhý rok vo výkone trestu z dôvodu ťažkého ublíženia na zdraví.

3. Sociálne zabezpečenie

- **Bytové podmienky:** J. je už dva roky v ústave na výkon trestu odňatia slobody v Levoči.
- **Zamestnanie/študent:** J. má nedokončenú povinnú školskú dochádzku. Matka je bezdomovkyňa.

4. Reedukačné centrum Mlynky Biele vody - Kazuistika

1. Osobná anamnéza:

- **Meno:** Andrea
- **Vek:** 13 rokov
- **Vzdelanie:** 7. Ročník Základná škola Kožuchova, Spišská Nová Ves
- **Bydlisko:** Reedukačné centrum Mlynky – Biele vody Spišská Nová Ves
- **Stav:** Slobodná

2. Rodinná anamnéza:

Andrea žila od narodenia v detskom domove. Od deviatich rokov žije v Reedukačnom centre Mlynky - Biele vody. Biologickí rodičia sa o ňu nezaujímajú, obaja sú nevylicení alkoholici. Nie sú s A. v kontakte, nenavštevujú ju, nejavia o ňu akýkoľvek záujem. A. má troch súrodencov a všetci traja sú už dospelí. Najstaršia sestra Júlia má skvelé zázemie. Má stálu prácu, dobrého milujúceho manžela a spolu majú dve deti. V najbližšom období by si chcela zobrať svoju najmladšiu sestru A. k sebe do pestúnskej starostlivosti. Ostatní dvaja súrodenci sú veľmi problémoví. Majú veľké problémy s alkoholom, drogami, objavuje sa u nich aj gamblerstvo. Júlia sa im obom snažila už niekoľkokrát pomôcť, ale záujem z ich strany nebol žiaden. A. je taktiež problémové dieťa, ale po umiestnení do Reedukačného centra sa jej správanie zlepšuje. Hyperaktivita a poruchy správania sa zmierňujú, no naopak boli u nej objavené poruchy učenia (Dysgrafia, dyslexia), poruchy pozornosti, má chyby výslovnosti, nevyhradená lateralita (píše ľavou rukou, kreslí pravou). Ako osemročná bola hospitalizovaná na detskej psychiatrii v Košiciach po pokuse o samovraždu. Trpí silnými depresiami a užíva antidepresíva – Risperdal. So svojou staršou sestrou Júliou má skvelý vzťah. V škole má ťažkosti s matematikou, avšak baví ju výtvarná a hudobná výchova. Má problémy v kolektíve, trpí nedostatkom pozornosti, lásky, má problém nájsť si kamarátov, či nadviazať akýkoľvek kontakt so svojimi rovesníkmi. Vo voľnom čase ju zaujíma činnosť v dramatickom krúžku. Krúžok navštevuje v Centre voľného času v Spišskej Novej Vsi.

3. Sociálne zabezpečenie

- **Bytové podmienky:** Andrea aktuálne žije v Reedukačnom centre Mlynky- Biele vody
- **Zamestnanie/študent:** Študuje na základnej škole v siedmom ročníku. Tretí ročník musela opakovať kvôli dlhodobej liečbe na Detskej psychiatrii.

5. Česká republika - Speciální materská škola ČIMICE

Špeciálna materská škola sa nachádza na konci Čimic medzi rodinnými domami, v tesnom susedstve s chránenou krajinou oblasťou Drahaňské údolie, ktoré poskytuje nepreberné množstvo možností pre pobyt detí v prírode. Okrem toho má škôlka vlastnú rozľahlú záhradu, kde majú deti k dispozícii rôzne preliezačky, šmýkačku, pieskovisko, bicykle, trojkolky.

Zriaďovateľom špeciálnej školy v Čimiciach je magistrát hlavného mesta Prahy.

Škôlka sa delí na tri časti :

1. Materská škola špeciálna
2. Školská jedáleň
3. Internát

Kapacita špeciálnej škôlky v Čimiciach je tridsať detí vo veku od dvoch rokov do doby nástupu povinnej školskej dochádzky, teda šesť až sedem rokov.

Špeciálna materská škola je špecifickým predškolským zariadením, ktoré sa po celú dobu svojej existencie zameriava na ochranu a pomoc deťom, ktorých vývoj a výchova sú negatívne ovplyvňované a ohrozené sociálne patologickými vplyvmi v rodinách. Vzhľadom k prostrediu, z ktorého tieto deti pochádzajú, sú spravidla:

- Oneskorené vo vývoji (psychickom ale aj fyzickom)
- Zanedbané alebo priamo ohrozené
- Hyperaktívne, neurotické, s poruchami chovania
- S vývojovými nerovnomernosťami a psychosociálnymi poruchami so vzťahom k citovej a sociálnej deprivácii
- Z rodín, kde sa vyskytuje závislosť na alkohole, drogách či iných psychotropných látkach
- Z rodín, kde je jeden či obaja rodičia vo výkone trestu.

Okrem toho poskytuje materská škola deťom, u ktorých je nutné akútne a okamžité prijatie spravidla na dobu nepretržitú a časovo obmedzenú, tzv. „azylový pobyt“. Dôvodom môže byť napr. zdravotný stav zákonného zástupcu, hospitalizácia, či iná závažná situácia, kedy po určitú dobu nie je nikto, kto by starostlivosť o dieťa zabezpečil.

Špeciálna škola v Čimičiach spolupracuje s ŠPC Libčická, s OSPODom, kurátormi, obvodnými a mestskými súdmi, detskými domovmi, špeciálnymi a základnými škôlkami, detskými doktormi, azylovými domami, občianskymi združeniami (5P, Podané ruce, Človek v tísní, a pod.), mestským centrom sociálnych služieb a prevencie, Políciou ČR, Mestskou políciou ČR, Väzobnou väznicou Praha Ruzyně – Řepy.

Podmienky (priestorové, materiálne)

Budova MŠS je tzv. „klasická panelová“ stavba, ktorá v roku 2008 bola rekonštruovaná. V budove je jedenásť detských izieb, pracovňa logopedickej asistentky, izolačná izba pre choré deti vrátane samostatnej kúpeľne, pracovňa zdravotníčky, kancelária sociálneho pracovníka a riaditeľňa. V školskej časti je na každom poschodí umiestnená jedna trieda pre pätnásť detí so všetkým potrebným zariadením (kúpeľňa, sociálne zariadenia, herňa, jedáleň, šatňa, prípravná kuchyňa,...) Celá budova škôlky má novú strechu, zateplenie a novú fasádu.

Podmienky a organizácia vzdelávania

MŠS má dve vekovo heterogénne triedy pre pätnásť detí, v nich pracujú dve učiteľky, dve vychovávateľky a zodpovedajúci počet asistentov pedagóga (nočných vychovávateľov). Každá trieda je rozdelená na dve skupiny po sedem až osem detí. Celodenne v každej triede pracujú súčasne učiteľka s vychovávateľkou, každá so svojou skupinkou detí.

Individuálna logopedická starostlivosť a rozvoj komunikačných zručností zaisťuje v oboch triedach denne logopedická asistentka.

Kvalifikovanosť pedagogických pracovníkov je stopercentná.

Príchod do škôlky je vždy v pondelok od 7.00-10.00 h.

Odchod zo škôlky je v piatok do 18.00 h.

Pravidelné aktivity:

- Sociálne, zdravotné a výchovné poradenstvo
- Kontaktné masáže
- Keramika
- Vystúpenie živých zvierat + artistické vystúpenia priamo v škôlke
- Pravidelné stretnutia rodičov a detí v stredu popoludní – hry, súťaže, varenie, pečenie
- Besiedky (mikulášske, vianočné, veľkonočné ...)
- Detský karneval
- Detské divadelné predstavenia
- Deň detí

- Príprava vystúpenia pri príležitosti Dňa matiek
- Oslavy narodenín detí
- Výlety, celodenné vychádzky
- Exkurzie do Pražských múzeí, kín, divadiel ...

Prijímanie detí k pobytu do MŠS

MŠS prijíma deti predovšetkým na podklade návrhu OSPOD, PPP,SPC, zdravotné zariadenie, iné školské zariadenie alebo zákonného zástupcu dieťaťa a to zo všetkých mestských častí hlavného mesta Prahy a blízkeho okolia.

Spolupráca s rodinou

Hoci je MŠS internátnym zariadením, majú všetci rodičia (zákonní zástupcovia) možnosť svoje dieťa kedykoľvek navštíviť. Stredajšie popoludnie je tradične vyhradené spoločnému stretnutiu rodičov a detí s pravidelným programom. Cieľom týchto stretnutí je posilnenie alebo obnovenie citových väzieb medzi rodinou a dieťaťom, získanie sebadôvery, rodičovské a spoločenské zodpovednosti a dôležitosť pocitu spolupatričnosti so školou. Kladie sa základ dobrých vzájomných vzťahov a spolupráce. Stretnutia sú založené na vzájomnej dôvere, tolerancii a pomoci. K rodičom sa pristupuje bez skepsy, s nádejou a porozumením. Tradíciou MŠS je oslovovanie pedagógov i ostatných zamestnancov škôlky zdrobene vlastnými menami. Rodičov oslovujú „maminka, otecko“.

Denný program

- 6:30 h.- postupné vstávanie detí (podľa toho, ako sa prebúdzajú), obliekanie, ranná hygiena, krátka rozcvička - pretiahnutie, ranný krúžok
- 7:30 h. - raňajky
- do 9:30 h. - dopoludňajšie činnosti hravého charakteru so zaraďovaním riadených plánovaných činností v skupinkách, v priebehu dopoludnia individuálne logopedická starostlivosť
- 9:30 h. - olovrant
- do 11:45 h. - pobyt vonku
- 12:00 h. - obed
- 13:00 - 14:00 h. - poludňajší odpočinok, spánok podľa individuálnych potrieb detí (predškolační a "nespavce" - len relaxačná chvíľka počas rozprávky, potom činnosti v triede, individuálna práca - predškolační)

- 14:30 h. - olovrant
- do 17:45 h. - spontánne záujmové činnosti, pobyt vonku
- 18:00 h. - večera
- do 19:30 h. - kúpanie detí, večerné hygiena, kludové činnosti, večerníček
- od 19:30 h. - rozprávka, ukladanie k spánku
- od 20:00 h. - spánok¹⁷

---

¹⁷ Špeciálna materská škôlka Drahaňská. [online]. [cit. 2014-04-16]. Dostupné z: <http://www.msdrahanska.cz/>

5.1. Kazustika - Jakub

1. Osobná anamnéza:

- **Meno:** Jakub
- **Vek:** 5 rokov
- **Vzdelanie:** Špeciálna materská škôlka Drahaňská
- **Bydlisko:** Centrum sociálnych služieb Praha – Azylový dom pre mužov

2. Rodinná anamnéza:

Jakub žije so svojím otcom Honzom v Azylovom dome, ktoré im bolo poskytnuté z dôvodu veľkých sociálnych problémov. Matka Karolína je aktuálne vo výkone trestu za ťažké ublíženie na zdraví po tom, čo sa pokúsila zabiť Jakubovho otca H., keď jej povedal, že odíde od nej spolu so synom. K. požívala vo veľkých množstvách alkohol i drogy. Často po konzumácii týchto omamných látkach J. fyzicky a psychicky týrala, zatvárala ho do izby a nechcela pustiť von na ulicu. Neskôr začala psychicky týrať aj otca H., ktorý to nezvládol a od Karolíny odišiel spolu so svojím synom. Jakub aktuálne navštevuje špeciálnu materskú škôlku v Čimiciach, kde ostáva dva týždne a potom si ho stále na víkend berie otec. J. má s otcom pekný vzťah, no v škôlke sú s ním veľké problémy. Nevychádza dobre ani s deťmi v škôlke, bije ich, robí im napriek. Tresty sa javia ako neúčinné. V čase, keď si s ním vychovávatelia nevedia dať rady, volajú otcovi a ten je jediný, ktorého J. poslúchne, ale aj to trvá len na chvíľu. Má veľké problémy s češtinou, keďže jeho rodičia sú Vietnamci a medzi sebou komunikovali len vietnamsky. Češtinu ho začal učiť až otec a učiteľia v škôlke s pomocou logopéda. J. má sklony aj ku sebaublížovaniu, je dôležité byť pri ňom dvadsaťštyri hodín denne, držať od neho ostré predmety a je potreba s ním pracovať samostatne, v kolektíve to nezvláda. Jakub pravidelne navštevuje aj detského psychológa a psychiatra.

3. Sociálne zabezpečenie

- **Bytové podmienky:** J. trávi každé dva týždne v Špeciálnej škole v Čimiciach a potom si ho vezme otec do azylového domu na víkend.
- **Zamestnanie/študent:** J. navštevuje špeciálnu materskú školu v Prahe 8

6. Príbeh č.1

Manželia Rudolf a Jana sa spoznali na oslave narodenín Rudolfovho brata, kde šla Jana náhodou so svojou kamarátkou. Padli si hneď do oka, chvíľku sa stretávali až to prerástlo vo vážny vzťah. Po roku krásneho vzťahu sa rozhodli vziať. Narodilo sa im deväť detí a, hoci žili skromne, ale šťastne. S prvým problémom sa R. stretol v nemocnici, kde po narodení posledného dieťaťa mu doktorka povedala, že v krvi čerstvo narodeného chlapca sa ukázali stopy po Metanfetamíne. Nevedeli, čo bude s chlapcom, pretože mal silné abstinenčné príznaky. Rudolf, vôbec nevedel, ako sa to mohol stať, to, žeby Jana mohla užívať drogy, si vôbec nechcel priznať. Neskôr ale nasledovali odchody z domu, J. sa zvykla vrátiť sa až po niekoľkých dňoch. J. začala robiť R. napriek s cieľom, aby na ňu „nakričal“ a ona mala dôvod odísť a tvrdiť, že odišla preto, že ju R. týra. Vyvrcholilo to J. odchodom za novým partnerom. Matka opustila rodinu a otec R. ostal s deviatimi deťmi sám. Otec je na po kraji zrútenia, bojí sa, že o deti príde. Najstarší chlapec Filip pomáha otcovi ako najlepšie vie aj s najmladším súrodencom, ktorý má len dva roky. Matka chcela dať deti do detského domova, ale otec s tým nesúhlasil. Podal žiadosť na osvojenie všetkých deviatich detí a zároveň žiadosť o rozvod. Tvrdí, že matka sa doma zastaví, len keď potrebuje peniaze, keďže bydlisko je napísané stále aj na ňu. Otec sa snaží svojim deťom vynahradiť im lásku za oboch rodičov, ale niekedy je to veľmi ťažké. Cez deň sa stará o chod domácnosti, vykonáva typické ženské činnosti a v noci pracuje ako nočný strážnik. Dom, v ktorom žijú, je vo veľmi zlom stave, na kúrenie a varenie používajú tuhé palivo, elektrina a voda v dome nie je. Vodu majú len vďaka studni, ktorá je na dvore. Napriek zlým podmienkam, v ktorých žijú, sa otec snaží udržiavať dom v poriadku a čistote. Deti (Filip, Veronika, Miroslava, Milan, Michaela, Lenka, Daniel, Paulína a Marek) majú vynikajúci prospech v škole a s učením nemajú žiaden problém. Učia sa veľmi rady, aj keď to je za veľmi ťažkých podmienok. Nemajú stôl na písanie a často sa učia len pri sviečkach. S matkou nemajú už skoro žiaden vzťah, pamätajú si, ako im do očí povedala, že ich už nemá rada. Najmladšie deti sa zvyknú v noci budieť a kričať na ňu, staršie deti otvorene hovoria o tom, že majú otca a ju už nepotrebujú. Matka sa o deti nezaujíma, nenavštevuje ich. Otcovi detí bola priznaný materský príspevok. J. sa často zastaví požičať peniaze, keďže už na deti nič nedostáva. Napriek tomu ako veľmi to má otec ťažké, má okolo seba skvelých ľudí, ktorý mu veľmi pomáhajú a krásnych deväť detí, ktoré mu dávajú všetku lásku sveta.

7. Príbeh č.2

Štefan a Jana boli manželia devätnásť rokov. Po devätnástich rokoch sa rozviedli, z dôvodu, že J. nemohla mať deti. Rozvod bol ale veľmi priateľský, dodnes si veľmi pomáhajú. Po dvoch rokoch od rozchodu Štefana a Jany si Š. našiel o dvadsať rokov mladšiu priateľku Radku, ktorá mala už tri deti z predchádzajúceho manželstva. Štefan si svoju novú priateľku rozhodol vziať po roku ich vzťahu a neskôr sa im narodili postupne tri dcéry. J. si taktiež našla nového partnera Romana, ktorého si neskôr vzala, spolu ale deti nikdy nemali. Radka si po niekoľkých rokoch povedala, že už ju taký život nebaví a opustila svojho manžela Štefana a nechala mu aj ich tri dcéry tak, ako to urobila v tom predchádzajúcom vzťahu, z ktorého má taktiež tri deti. Dievčatá sú vo veku dva, štyri a sedem rokov. Matka sa o deti prestala úplne zaujímať, neplatí na nich ani výživné, ktoré jej nariadil súd. Štefan so svojimi deťmi žije vo veľmi zlých podmienkach v skromnom malom dome, ktorý kedysi patril jeho otcovi. Dom je bez vodovodu a elektriny. Vodu majú iba zo studne, ktorá je na dvore. Otec Štefan musel nechať svoju prácu, aby sa mohol starať o chod domácnosti a o svoje dcéry. Mesačne musí vyžiť zo šesťdesiatšesť EUR a z toho musí užiť aj svoje dcéry. Najviac mu pomáha jeho bývalá žena Jana a jej nový partner Roman, ktorý si často k sebe brávajú aj všetky tri dievčatá v čase, keď sa Štefanovi naskytne nejaká príležitostná brigáda. Dokonca aj Vianoce, o ktoré sa najviac báli, strávili spolu – Štefan a jeho tri dcéry, Jana a jej manžel Roman pri jednom stole. Deti si na Janu a Romana veľmi zvykli a viaže ich k ním veľmi silný citový vzťah. Najstaršia dcéra Erika tvrdí, že má dvoch „tatov“ Štefana a Romana a mamínu Janu, aj napriek tomu, že Jana sa im snažila vysvetliť, že nie je ich mama, že oni maminku majú, že je ich dobrá kamarátka. Dievčatá sú veľmi skromné a nie je s nimi žiadny problém. Najstaršia dcéra sa učí na jednotky, aj napriek podmienkam, v ktorých žije. Mladšie dievčatá sú v skôr uzavreté, a najradšej sa hrávajú samé. Štefanovi okrem Jany a Romana veľmi pomáha aj Radkin najstarší syn z predchádzajúceho manželstva, Martin, nevlastný brat dievčat. Taktiež sa s matkou nestretáva, tvrdí, že matku nemá. A aj napriek tomu, že nemajú rovnakého otca, s dievčatami má veľmi pekný súrodenecký vzťah a so Štefanom tiež. Jana a Roman pomáhali Š. a dievčatám najviac ako mohli, no nie vždy sa to dalo. Jana je sama na invalidnom dôchodku a Roman pracuje ako predavač v Tesco, takže pomoc by sa zišla aj im. Napriek skromným podmienkam žijú v čistote a pomáhali takto aj Štefanovi. Jana spolu s Romanom vysnívali sen o novom ubytovaní pre Štefana a jeho tri dcéry v jednej nemenovanej televíznej relácii na základe čoho Š. bolo umožnené presťahovať sa do nového dvojizbového bytu, kde bol zaplatený nájom na rok dopredu. Š. tak mohol začať od znova.

8. Porovnanie príbehov:

V oboch týchto príbehoch opustila žena svojho manžela, aj deti a našla si nového partnera. O deti nemá záujem, nestretáva sa a s nimi a neplatí ani výživné, ktoré im udelil súd. Deti vyrastajú v ťažkých sociálnych podmienkach, no otcovia sa ich nevzdali a do detského domova ich nechcú dať za žiadnu cenu. V oboch prípadoch sa u matky objavil alkohol a v prvom príbehu sa k tomu pridali aj drogy. Matka sa odmieta liečiť, našla si partnera, ktorý ju v tom podporuje. Deti napriek tomu, že nemajú vhodné podmienky pre život, môžu byť príkladom pre všetky iné deti. Nemajú žiadne problémy s chovaním, trpia skôr citovou depriváciou. Neobjavujú sa u nich ani problémy v škole, naopak všetky školopovinné deti majú prospech s vyznamenaním. V oboch príbehoch deti s matkou nemajú žiaden vzťah, nestretávajú sa s ňou, naopak s otcom vychádzajú veľmi dobre. Sú veľmi skromné a navzájom si vždy pomáhajú.

8.1.Môj pohľad:

Obe rodiny boli veľmi zaujímavé, miestami až zarážajúce. S deťmi v prvom príbehu som sa stretla počas svojej praxe v Základnej škole v Spišskej Novej Vsi, kde som mala možnosť tieto deti učiť. Neboli s nimi žiadne problémy a bola radosť s nimi pracovať. Na vzdelanie kládli veľký dôraz, má pre nich veľký význam a oproti dnešnej mládeži boli deti veľmi snaživé, pracovité a hlavne skromné. S druhou rodinnou situáciou som sa stretla v čase, keď dostala rodina byt v našom susedstve. Najviac ma v tomto príbehu prekvapila pomoc zo strany otca bývalej manželky a jej nového manžela a veľmi ma potešilo, že existujú ešte ľudia, ktorí dokážu pomôcť za akýchkoľvek podmienok.

Z týchto príbehov vyplýva, že napriek tomu, ako je dôležité prostredie, do ktorého sa dieťa narodí a v ktorom vyrastá, je dôležitá láska a opatera. Ak je rodina neúplná, je dôležité, aby jeden zo zákonných zástupcov detí sa snažil nahradiť povinnosti oboch rodičov a urobil všetko preto, aby deťom napriek tomu nič nechýbalo. Toto úsilie má pre budúcnosť detí obrovský význam.

9. Kazuistika - Michal

1. Osobná anamnéza:

- **Meno:** Michal
- **Vek:** 34 rokov
- **Vzdelanie:** Ukončené: Stredná ekonomická škola v Spišskej Novej Vsi, aktuálne študuje na Vysokej škole ekonomickej v Banskej Bystrici.
- **Bydlisko:** Aktuálne žije so svojou rodinou v trojizbovom byte v Spišskej Novej Vsi. Do svojich 18 rokov žil v Detskom domove.
- **Rodinný stav:** Ženatý, 2 deti (syn Michal, dcéra Natália)

2. Rodinná anamnéza:

Detstvo: M. žil do svojich deviatich rokov so svojimi biologickými rodičmi a od svojich desiatich rokov žil v Detskom domove v Košiciach spolu so svojimi dvomi mladšími súrodencami. Na svoje detstvo si pamätá, ale nespomína naňho úplne najlepšie. Často v Detskom domove spomínal, ako matka s otcom požívali alkohol a potom na nich vykonávali rôzne fyzické tresty. Bitka, zatváranie do pivnice, vyvrcholili M. hospitalizáciou v nemocnici kvôli zlomenému nosu. Mladším súrodencom fyzicky ubližovali tiež, aj keď M. tvrdí, že tým, že bol najstarší, tak to „schyťal“ najviac. M. mladší súrodenci Radoslav a Jozef si na svoje detstvo nepamätajú skoro vôbec, pretože mali len štyri roky, keď boli vzatí do detského domova. M. napriek všetkému nikdy nemal žiadne veľké problémy v škole, ani mimo nej. Tak isto to bolo s mladšími súrodencami a je to tak aj dnes.

Dospelosť: M. po dovŕšení 18 rokov odišiel z Detského domova, dokončil si Strednú ekonomickú školu, vybavil si živnostenský list a začal podnikat'. Vo svojich dvadsiatich piatich rokoch spoznal Klaudiu, s ktorou sa oženil majú spolu dve deti. Aktuálne M. študuje na VŠ ekonomickej v Banskej Bystrici. Popri tom organizuje rôzne akcie, súťaže, tábory pre deti z detského domova, či pre deti zo sociálne slabších rodín.

3. Sociálne zabezpečenie

- **Bytové podmienky:** Michal žije so svojou rodinou v trojizbovom byte v Spišskej Novej Vsi

- **Zamestnanie/študent:** Michal pracuje ako živnostník a popritom si diaľkovo dokončuje štúdium na Vysokej škole ekonomickej v Banskej Bystrici.
- **Finančná situácia:** finančné problémy nemá, v podnikaní sa mu darí.

9.1. Rozhovor (pološtandardizovaný) Michal – 34 rokov

1. Ako by ste popísali svoju rodinu, v ktorej ste vyrastali, čo si pamätáte, čo si vybavujete z detstva ?
  - Svoju biologickú by som opísal ako problémovú rodinu. Moji biologickí rodičia požívali vo veľkých množstvách alkohol, často sa k tomu pridali aj drogy a keď už boli v podnapitom stave, zvykli sa veľmi hádať. Pamätám si na deň, keď som sa snažil opýtať otca, prečo na matku kričí a prečo ju udrel, no potom som dostal veľkú bitku aj ja. A takto sa to opakovalo, až sa to začalo stupňovať. Matku otec nútil k rôznym sexuálnym praktikám, ktoré nechcela robiť a nás otec bil čoraz viac a viac. Nechcem na to ani spomínať ...
2. Čo pre Vás znamená vaša rodina ?
  - Moja rodina pre mňa znamená veľmi veľa. Snažím sa jej dať, všetko čo som ja so svojimi bratmi od rodičov nedostával. Robím všetko preto, aby moje deti mali obyčajný, normálny život dieťaťa s úsmevom na tvári a moja manželka je moja dokonalá polovička, ktorá mi vždy bola veľkou oporou.
3. Aké spôsoby výchovy detí uprednostňujete a naopak vyvraciate ?
  - Je ťažké povedať presné veci, ktoré pri výchove preferujem ja, ale viem presne povedať, čo by sa podľa mňa pri výchove nemalo objavovať a to sú fyzické tresty.
4. Akými spôsobmi sa snažili vychovať Vás vaši rodičia ?
  - Moji rodičia sa ma nesnažili vychovať nijak. Skôr naopak, na výchovu nekládli žiaden význam.
5. Používali pri výchove tresty, či naopak odmeny ?
  - Áno, moji rodičia používali často fyzické tresty. Pri akýchkoľvek maličkostiach sa objavili facky, kopance ..... Nechcem o tom hovoriť ....

6. Z akého dôvodu ste sa dostali do detského domova ?
  - Moji biologickí rodičia neboli kompetentní nás s bratmi vychovávať. Konzumovali vo veľkých množstvách alkohol, objavili sa tam aj drogy a potom nás často bili. Žili sme v dosť nepriaznivých podmienkach pre život dieťaťa.
7. Navštevovali Vás vaši rodičia, poprípade ste dnes v kontakte ?
  - Nenavštevovali a ani by som to nechcel. Po odchode z detského domova som chvíľku mal potrebu ísť za nimi a pomôcť im, no moja návšteva nedopadla dobre a odvtedy som ich nevidel.
8. Akým spôsobom sa snažili vychovávať vás v detskom domove ?
  - Snažili sa nás vychovávať tak, aby z nás vyrástli dobrí ľudia. A síce sme žili prísny režimom a veľmi málo vecí nám bolo dovolených (čo bolo opakom našich, pretože tým viac menej bolo jedno, čo robíme), ale vďaka domovu sme tam, kde sme teraz.
9. Čo konkrétne si myslíte, že vám najviac chýbalo v detskom domove a čo sa snažíte dať vy svojim deťom, čo ste nedostali?
  - Určite je to láska. Rodičovská láska je veľmi dôležitá a deti musia cítiť, že pri nich niekto stojí, či už v dobrom či v zlom.
10. Vychovávate svoje deti podľa vzoru svojich rodičov ?
  - Svoje deti sa snažím so svojou manželkou vychovať, ako najlepšie viem. Určite to nie je ako výchova mojich biologických rodičov. Snažím sa im dať najviac lásky a porozumenia, stáť pri nich, podporovať ich vo všetkom, do čoho sa pustia. Pri nejakom probléme sa snažím s nimi najprv porozprávať, zistiť, prečo k tomu došlo a snažiť sa problémy riešiť a nie sa tváriť, že neexistujú. Nezvykneme deti trestať a naopak, pri úspechoch sa snažíme s manželkou deti odmeniť. Nemyslím len odmenou peňažnou. Snažíme sa používať aj objatia a celkovo im dať čo najviac lásky.

Záver

Skôr, ako som sa začala tejto téme bližšie venovať, predpokladala som, že najväčší problém s výchovou, a s tým spojené asociálne chovanie, majú Rómovia. K tomuto názoru som dospela na základe skúsenosti zo svojho okolia, keďže pochádzam z oblasti, kde je táto problematika vnímaná väčšinou práve u rómskych detí. Počas absolvovania mojej praxe som však dospela k názoru, že táto problematika má oveľa širší rozmer.

V prvom rade som zistila, že bez ohľadu na rasu, či národnosť dieťaťa, je najdôležitejšie prostredie, v ktorom dieťa vyrastá. Súčasná doba so sebou prináša obrovské množstvo problémov, a hoci stále existujú pravidlá a normy, ktoré definujú výchovu detí, fungovanie rodín, spoločenské a ekonomické súvislosti spojené s výchovou, napriek tomu rodina a výchova v nej stále častejšie zlyháva.

Pri hlbšom sledovaní uvedenej problematiky som zistila, že je to veľmi často z dôvodov, že rodičia trpia rôznymi závislosťami, ako sú drogy, alkohol, gamblerstvo, vyskytujú sa medzi nimi trestné činy, prostitúcia, príživníctvo. V niektorých prípadoch rodičia zanedbávajú výchovu detí, nezaujímajú sa o nich. Inokedy to je zase z dôvodu neúplných alebo nefunkčných rodín, rodín, kde sa vyskytuje domáce násilie. Deti nie sú vedené k pravidlám, povinnostiam a tým k formovaniu správne rozvinutej osobnosti. Nevhodné správanie, zlý príklad, zanedbávanie výchovy, neuspokojovanie základných životných potrieb, ... v takýchto prípadoch rodičia nie sú kompetentní vychovávať svoje deti, a preto je nutné, aby zasiahla Sociálna a právna ochrana detí a sociálna kuratela. Zaujímavé je aj zistenie, že oveľa väčší efekt vychovať plnohodnotného člena našej spoločnosti sa dá dosiahnuť vtedy, ak je dieťa z takéhoto prostredia vzaté v rannom detstve, kde sa nestihli zakoreniť zlozvyky a nesprávne chovanie až do takej miery, ako v neskoršom veku, či už takmer v puberte.

Zariadenia, ktoré som skúmala počas svojej praxe, plnohodnotne dokážu nahrádzať rolu rodiny a samotného rodiča vďaka kvalifikovaným pracovníkom, i ľudskosti a láske, s ktorou sa týmto deťom venujú, ale napriek uvedeným skutočnostiam si kladiem otázku, je to naozaj to najlepšie pre to samotné dieťa? Hlavne rodičia by si mali túto skutočnosť uvedomiť najviac. Verím však, že tieto zariadenia tiež prispievajú k zmene povedomia, či myslenia rodičov a aspoň v malej miere prispievajú tiež k zmene ich správania.

Vďaka tejto práci som si uvedomila, do akej miery si máme vážiť všetko to, čo dali rodičia v živote nám, aj napriek tomu, že nám, obyčajným deťom, to všetko prišlo ako samozrejmosť.

Summary

When I took interest in this topic, my assumption was that most of troubled children are Romany. In the course of time, mainly during my practice I came to the conclusion that it concerns wider range of people. Facilities, which I had an opportunity to visit, allowed me to have a better understanding of the issue. I visited crisis centres, halfway house, children's homes and a special boarding kindergarten. I consider the time devoted to studying and exploring this issue to be a valuable experience; I can draw upon in my life and in my future job.

First of all, I learnt that without reference to child's race the environment is the most important factor. Thanks to my practice I saw families dealing with problems similar to problems of Romani children. These families have troubles to raise children properly because of the other problems parents deal with. Those are for example drug addiction, alcoholism, gambling, law-breaking, prostitution or parasitism. Very often parents show no interest in their children and no sense of responsibility. They lose control over themselves and do not pay attention to children. Functional family is essential for a child and satisfying its needs. If those needs are not fulfilled, a child itself can easily develop a problem. If parents are not able to raise a child, the state or child caring institutions take over responsibility; of course it applies just to cases, where the problems were revealed. Child caring institutions are for example children's homes, crisis centres or other special facilities. Are those places the best solution for children?

In all ages and especially in this modern world, upbringing is one of the most difficult tasks. Even for parents it is not so simple to determine in advance which factors may help them and which may have a negative influence on their child. And it is much more difficult to treat properly children who live without support from their family. I realized how important it is to cherish everything we got from our parents, even though we, ordinary children, took it for granted.

In my thesis, I focused on specific problems of children, who are raised without parents and outside the home. According to my opinion, it is possible to help these children, but it is very important to use proven and systematic methods, and give them what they lack the most, love, patience, peace and sense of secure home. Although, ideal conditions do not exist, it is not inconsiderable to approach them as much as possible. This may take a lifetime.

Zoznam literatúry

1. VORLÍČEK, Chrudoš. *Úvod do pedagogiky*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2000. ISBN 80-86022-79-X.
2. STODŮLKOVÁ, Eva a Eliška ZAPLETALOVÁ. *Pedagogika pro střední školy*. Beroun: Machart, 2011. ISBN 978-80-87517-22-2.
3. BECHYŇOVÁ, Viera a Marta KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny*. Praha: 2008. ISBN 978-80-7367-392-5.
4. MATĚJČEK, Zdeněk a Jan MATTIOLI. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Vyd. 1, 1999. ISBN 80-717-8304-8.
5. NAVRÁTIL, Stanislav a Jan MATTIOLI. *Problémové chování dětí a mládeže*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3672-3.
6. MATĚJČEK, Zdeněk a Lucie SUCHOCHLEBOVÁ RYNTOVÁ. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8853-8.
7. HOSKOVCOVÁ, Simona a Lucie SUCHOCHLEBOVÁ RYNTOVÁ. *Výchova k psychické odolnosti dítěte*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-802-4722-061.
8. ARCHER, Caroline a Zdeněk MATĚJČEK. *Dítě v náhradní rodině*. Praha: Portál, 2001, ISBN 80-717-8578-4.
9. DUNOVSKÝ, Jiří, Zdeněk DYTRYCH a Zdeněk MATĚJČEK. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Pub, 1995. ISBN 80-716-9192-5.
10. MATĚJČEK, Zdeněk, Hana PROVAZNÍKOVÁ a Dagmar ZEZULOVÁ. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-802-6200-659.
11. MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-717-8494-X.
12. SHARRY, John. *Řešíme problémy s výchovou dětí a dospívajících*. Brno: Computer Press, 2006. ISBN 80-251-1295-0.
13. FABER, Adele a Elaine MAZLISH. *Jak mluvit, aby nás děti poslouchaly, jak naslouchat, aby nám děti důvěřovaly*. Brno: CPress, 2013. ISBN 978-80-264-0147-6.
14. VANÍČKOVÁ, Eva, Hana PROVAZNÍKOVÁ a Zdeněk MATĚJČEK. *Stručný průvodce dětskou krizovou intervencí*. Praha: Růžová linka, 2006. ISBN 80-239-8347-4

Zoznam internetových zdrojov

1. www.msdrahanska.cz
2. www.alzbeta-no.sk
3. www.fod.cz
4. www.nahradnirodina.cz
5. www.ospod.cz
6. www.portal.mpsv.cz
7. www.ditekrize.cz
8. www.statpedu.sk

